

Ψευδονικήτας ὁ Παφλαγῶν

καὶ ὁ νόθος βίος τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου.

Τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου Ἰγνατίου γινώσκονται μέχρι σήμερον δύο καὶ μόνοι παλαιοὶ βίοι, ὁ μὲν σύντομος ὑπὸ τύπον ἀγιολογικοῦ ἐγκωμίου, ὁ δ' ἕτερος ἐκτενής καὶ ὑπὸ τύπον ὡσαύτως ἀγιολογικοῦ βίου, ἀλλὰ μετὰ παρεκβάσεων λίαν ἐκτεταμένων, ἔτι δὲ ἀναικείων καὶ ἀναρμόστων εἰς ἀνάγνωσμα καθ' αὐτὸ λειτουργικόν. Τοῦ συντόμου βίου συγγραφεὺς εἶναι Μιχαὴλ ὁ σύγκελλος, καὶ μολονότι τὸ κείμενον τοῦτο ἔχει καὶ ἀρχὴν καὶ μέσην καὶ τέλος, καὶ καθόλου εἰπεῖν ἐνότητα τελείαν, οὐχ ἦττον ἐν τῷ τίτλῳ του χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν ὡς ἀπόσπασμα τάχα ἐκτενοῦς τινος ἐγκωμιαστικοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου· οὗτος δὲ ὁ παράδοξος τίτλος ἔχει κατὰ λέξιν οὕτως· «Ἀπὸ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον, τὸν γεγονότα πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, συντεθέντος παρὰ Μιχαὴλ μοναχοῦ, πρεσβυτέρου καὶ συγγέλλου». Ὁ ἕτερος πάλιν βίος, ὁ λίαν ἐκτενής, ἔχει ἐπὶ κεφαλῆς ὡς συγγραφέα Νικήταν τὸν Παφλαγόνα, κατ' οὐσίαν δὲ ἀντιφάσκει πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Μιχαὴλ συγγέλλου, διότι ἐν τούτῳ μὲν οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς ἀναμίξεως τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἐν τοῖς διωγμοῖς τοῖς γενομένοις κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, ἐν ἐκείνῳ δὲ τὸναντίον προσπάθεια καταβάλλεται ἀγωνιώδης, ὅπως ἀποδειχθῇ διώκτης τοῦ Ἰγνατίου μέχρις ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως συγχύτῳ μόνος ὁ Φώτιος· τοῦτο ὁμως ἀγνοεῖ παντελῶς ὁ σύγκελλος Μιχαὴλ, παραδεχόμενος τὸναντίον ὡς τοιοῦτον συγχύτορα καὶ διώκτην μόνον τὸν καίσαρα Βάρδαν, καὶ συμφωνῶν οὕτως ἐν τῷ πράγματι τούτῳ πρὸς ὅλους τοὺς γνησίους ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους τοῦ 10-ου καὶ τοῦ 11-ου αἰῶνος, ἐξ ὧν ὡς εἰκὸς ἐξαιρεῖται ὁ προβληματικὸς Συμεὼν ὁ μάγιστρον, οὗ ἡ χρονογραφία εἶναι συνεχδεδομένη μετὰ τοῦ κειμένου τῶν ἐν τῇ συλλογῇ Theophanes continuatus εἰλικρινῶν συγγραφέων. Τὸ κείμενον τὸ ἐπ' ὀνόματι Συμεὼν τοῦ μαγίστρου εἶναι συμπίλημα διαφόρων ἐναν-

τιοφανῶν ὑπομνημάτων, καὶ διὰ τοῦτο σύνθεμα πολὺ μεταγενέστερον τοῦ 11-ου αἰῶνος· ἐπομένως δὲ ἐν τῷ ζητήματι τῶν μεταξύ Φωτίου καὶ Ἰγνατίου πραγμάτων ἔχει σημασίαν ἀπλῶς ἔμμεσον, ὅπως δευτερεύουσιν.

Τὸ κείμενον λοιπὸν τοῦ Μιχαὴλ συγκέλλου ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν πραγματικὴν ἱστορικὴν παράδοσιν, τὸ δ' ἐπ' ὀνόματι Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος ἀντιπροσωπεύει ἀπλῶς πεποιθήσεις περὶ τοῦ Φωτίου δυσμενεῖς, ὧν τὰ πρῶτα συμπτώματα ἐν τῇ ἑλληνικῇ λογοτεχνίᾳ ἐφανερώθησαν ὑπερμεσοῦντος τοῦ 12-ου αἰῶνος ἐπὶ τοῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, κατὰ δὲ τὸν 13-ον αἰῶνα ἐπαυξήθεντα καὶ στερεωθέντα μετεμορφώθησαν ἔκτοτε εἰς πεποιθήσεις ἑλλήνων τινῶν συγγραφέων, οἵτινες ἀνήκουσιν ἀποκλειστικῶς ἐξ ἐπόψεως ἐκκλησιαστικῆς εἰς τὸν λατινισμόν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ 13-ου αἰῶνος συστάσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ γραικοσυνιτικὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ τὸ κείμενον τοῦ Μιχαὴλ συγκέλλου καὶ τὸ ἕτερον ἐπ' ὀνόματι Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος ἐξέδωκε πρῶτος ὁ ἰησουΐτης Ματθαῖος ὁ Rader (ἔτει 1604-φ) ἐκ δύο χειρογράφων, τοῦ μὲν ἀνήκοντος εἰς τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην τοῦ Augsborg, τοῦ δὲ ἑτέρου εἰς τὴν βασιλικὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μονάχου¹⁾. Ἡ τοῦ Rader ἔκδοσις εἶναι καὶ σήμερον εἰς κοινὴν χρῆσιν, κατὰ τὴν μετατύπωσιν τοῦ Harduin, τοῦ Mansi καὶ τοῦ Migne²⁾. Κριτικὴ τις ἔκδοσις δὲν ἐγένετο μέχρι σήμερον. Τὸ παλαιότερον ἀντίγραφον τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου εἶναι, λέγεται, τοῦ 14-ου αἰῶνος, καὶ ἦτον ἐξ ἀρχῆς κτῆμα τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος· εὐρίσκεται δὲ νῦν ὑπ' ἀριθμὸν 436-ον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μονάχου³⁾. Γινώσκονται καὶ ἕτερα τινὰ ἀντίγραφα, κατακείμενα ἐν εὐρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις· ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἶναι τοῦ 16-ου αἰῶνος, ἀντίγραφα ἄμεσα τοῦ παρὰ τῷ καρδινάλει Βησσαρίωνι ρηθέντος κώδικος. Λέων ὁ Ἀλλάτιος ἐγίνωσκε τρία ἀντίγραφα, ἐν ἐν τῷ 1452-φ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ, ἕτερον ἐν ἑτέρῳ κώδικι τοῦ ἐν Ῥώμῃ γραικοσυνιτικοῦ κολλεγίου καὶ τρίτον ἐν τῇ Λαυρεντιανῇ βιβλιοθήκῃ⁴⁾. Τὰ ἔχνη τῶν δύο τελευταίων κωδίκων ἀπὸ τοῦ 17-ου αἰῶνος εἶναι εἰς ἡμᾶς ἄγνωστα· ὁ Βατικανὸς ὅμως κώδιξ εἶναι, φαίνεται, ὁ νῦν 27-ος κώδιξ τῆς συλλογῆς Ottoboni, ὅστις περιέχει ἐν ἑαυτῷ καὶ σημειώματα ἰδιόχειρα αὐτοῦ τοῦ Ἀλλατίου· οὗτος ὁ κώδιξ εἶναι ὡσαύτως τοῦ 16-ου αἰῶνος⁵⁾. Ἐτερον ἀντίγραφον τῆς αὐτῆς ἐπίσης ἐποχῆς εὐρίσκεται ὑπ' ἀριθμὸν 28-ον ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ

1) Acta sacrosancti oecum. concilii octavi. Ingolstadii 1604, σ. 78—200.

2) Harduin, Concilia, τ. 5, σ. 943—1012. Mansi τ. 16, σ. 209—294. Migne τ. 105, σ. 488—574.

3) Ign. Hardt, Catalogus, τ. 3, σ. 353.

4) Migne τ. 105, σ. 11.

5) Feron et Battaglini, Codices manuscr. graeci Ottoboniani, σ. 25.

βιβλιοθήκη τῆς πόλεως Βάλε¹⁾, καὶ πάλιν ἕτερον ἐν τῷ Escorial²⁾. Ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς δὲ βιβλιοθήκαις τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως οὐδὲν ἀπολύτως ἀντίγραφον εὔρομεν ἡμεῖς παλαιόν, οὔτε ἐν τοῖς πολυαριθμοῖς αὐτῶν ἀγιολογικοῖς κώδιξι, οὔτε πάλιν ἐν τοῖς κώδιξι τοῖς περιλαμβάνουσιν ἐν ἑαυτοῖς πρακτικὰ τῶν συνόδων. Μόνος λοιπὸν ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων, ὁ τὸν ἐπίτιμον ἐν Ῥώμῃ τίτλον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως λαβὼν καὶ τῶν οὐνιτῶν οὔτω Γραικῶν ἐκεῖ ποιμενάρχῃς ἀνακηρυχθεὶς, ἔσωσεν ἐξ Ἀνατολῆς ἐν ἀντίγραφον σχεδὸν σύγχρονόν του, αὐτὸ δηλαδὴ ἐξ οὐ προῆλθον πάντα τὰ λοιπὰ γνωστὰ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις ἀντίγραφα³⁾.

Ὅπως δὴποτε ὁ ἐπ' ὀνόματι Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος βίος τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου ἐξελήφθη ἀπὸ τοῦ 17-ου αἰῶνος, καὶ ἔτι καὶ νῦν ἐκλαμβάνεται, ὡς ἀσφαλῆς βᾶσις πρὸς ἐξιστόρησιν τῶν σχέσεων τῶν ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ῥώμης ἐν τῷ 9-ῳ αἰῶνι, καὶ πᾶσα ἔκτοτε συγγραφή, προερχομένη ἐκ τοῦ καλάμου λογίου τινὸς εὐρωπαίου, κατολίκου ἢ προτεστάντου, τὴν δρᾶσιν δηλαδὴ τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἐξετάζουσα ἐν τῷ σώματι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἐπαναλαμβάνει ἀβασανίστως ὅσα καὶ ἐν τῷ οὔτω νικητείῳ λεγομένῳ ὑπομνήματι κατ' ἕκτασιν ἀναφέρονται. Ὀλίγιστοι συγγραφεῖς, καὶ οὗτοι γραικοὶ ὀρθόδοξοι καθολικοὶ ἢ προτεστάνται, δὲν ἔδωκαν ἀπὸ σκοποῦ πίστιν εἰς τὰ ἐν αὐτῷ διηγήματα, μολονότι ἀνεξελέγκτως καὶ τυφλῶς οὕτως εἰπεῖν ἀπεδέχθησαν καὶ οὗτοι ὡς πραγματικὸν αὐτῶν συγγραφέα τὸν πασίγνωστον ῥήτορα Νικήταν τὸν Παφλαγόνα· ἐκ δὲ τῶν κατολίκων συγγραφέων μόνος ἐσχάτως ὁ σοφὸς καὶ χαρίεις ἰησοῦίτης ἱστορικὸς Lapôtre περιεφρόνησε τὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νικήτα φερόμενον βίον τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου, σχεδὸν οὐδαμοῦ μνημονεύσας αὐτοῦ σοβαρῶς ἐν τῷ σοβαρωτάτῳ περὶ τοῦ πάπα Ἰωάννου τοῦ ὀγδόου πονήματί του· ἀλλὰ καὶ ὁ Lapôtre καὶ οἱ ἄλλοι ὀλίγιστοι, ὡς εἶπομεν, συγγραφεῖς δὲν ἠθέλησαν νὰ μᾶς ἐξηγήσωσι τὸ αἷτιον τῆς πρὸς τὸν βίον τοῦτον συστηματικῆς περιφρονήσεώς των.

Πιστεύεται ἔτι καὶ σήμερον, ὅτι Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ἀπέθανε περὶ τὸ 891-ὸν ἔτος, καὶ ὅτι τὸν ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερόμενον τοῦ Ἰγνατίου βίον συνέγραψεν ὀλίγον χρόνον μετὰ τὸ 880-ὸν ἔτος· ἀλλ' ἡ τριαύτη πίστις εἶναι παντελῶς ἀβάσιμος, διότι πρὸ τινῶν ἐτῶν ὁ ὑπὸ τοῦ C. de Boor

1) H. Omont, Catal. des manuscrits grecs des Bibliothèques de Suisse, σ. 15.

2) É. Miller, Catal. des manuscrits grecs de l'Escorial, σ. 293.

3) Ἐν ἀντίγραφον ἀγνώστου μοι ἐποχῆς εἶδεν ὁ πατριάρχῃς Ἱεροσολύμων Χρῦσανθος περὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ 18-ου αἰῶνος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει λαύρας τοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου. Ὁρα Κ. Σάδα Μεσαιων. βιβλιοθήκης τόμ. 1, σ. 281.

ἐκδοθεὶς βίος τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου τρανωῶς ἀπέδειξεν, ὅτι Νικήτας ὁ Παφλαγῶν ἔζη ἀκμαῖος ἐτι μεταξύ τῶν ἐτῶν 907 καὶ 912, συναποδείξας ἅμα τὸ σπουδαιότατον, ὅτι οὐχὶ βίον τοῦ πατριάρχου συνέγραψεν Ἰγνατίου, ἀλλὰ φόγον ἀπλῶς τοῦ Εὐθυμίου. Καίτοι δὲ ταῦτα πάντα εἶναι πασίγνωστα, οὐχ ἤττον ἐξακολουθοῦσι πάντες ἐκ προλήψεως νὰ ἀντέχωνται τῆς σεσαθρωμένης πίστεως περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Παφλαγόνος ἔτει περιπου 891-φ καὶ περὶ τοῦ ψευδῶς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερομένου βίου τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου· οὕτω, λόγου χάριν, ἡ αὐτὴ πίστις ἀναγράφεται ἐν αὐτῇ τῇ 2-α ἐκδόσει τῆς *Geschichte der byzantinischen Litteratur* (σ. 167).

Καιρὸς εἶναι πλέον νὰ δοθῇ πέρας εἰς τὴν τοιαύτην πρόληψιν καὶ νὰ ἐξετασθῇ κατ' ἕκτασιν καὶ ἐγγύτατα ὁ φερόμενος οὗτος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νικήτα Παφλαγόνος βίος τοῦ Ἰγνατίου, ὅστις ἐπὶ τρεῖς ἤδη αἰῶνας μολύνει διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς νοθείας τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνορρωμαϊκοῦ μεσαιῶνος, ἐξάπτων ἅμα καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀντεχομένων τῶν ἀξιώσεων τῆς ἀνατολικῆς ἢ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Ὑπὸ πολλῶν ἱστοριογράφων ἐφωράθη πολλάκις ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος καὶ ἀληθεύων πολλαχοῦ, καὶ πάλιν πολλαχοῦ ψευδόμενος, οὕτως ὥστε ἡ γνησιότης αὐτοῦ νὰ καθίσταται προβληματικὴ ἐν τῇ κρίσει τοῦ ἐξ ἐπιστημονικῆς ἐπόψεως ἐξετάζοντος τὴν ἱστορίαν τοῦ γραικορρωμαϊκοῦ κράτους ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τοῦ 9-ου αἰῶνος· καὶ δίκαιον ἦτο διὰ τοῦτο τὸ ἀγιολογικὸν ἐκεῖνο κείμενον ἐκ πολλοῦ νὰ μελετηθῇ σοβαρῶς, ὥστε νὰ χαρακτηρισθῇ καταλλήλως ὁ βαθμὸς τῆς περαιτέρω χρήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορικῇ λογοτεχνίᾳ διὰ τῆς διακρίσεως καὶ τοῦ χρόνου τῆς συντάξεώς του καὶ τῶν στοιχείων, ἅτινα τὸν συνεκρότησαν.

Δοκίμιον τοιαύτης μελέτης εἶναι τὸ παρὸν ὑπομνημάτιον, δι' οὗ πρῶτον μὲν ἀποδεικνύεται σαφῶς, ὡς εἰκάζομεν, ὅτι ὁ φέρων τὸ ὄνομα τοῦ Παφλαγόνος βίος τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου δὲν συνετάχθη, ὡς πιστεύεται κοινῶς, ἐν τῷ 9-φ αἰῶνι, ἀλλὰ μετὰ τὸν 12-ον αἰῶνα· δεύτερον δὲ ὅτι, καὶ τούτου μὴ ἔχοντος οὕτως ἐν περιπτώσει σπουδαίας ἀνταποδείξεως, πάλιν ὁ βίος ἐκεῖνος, ὡς ἔχει σήμερον, δὲν εἶναι πόνημα Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος, ἀλλ' ἐτέρου τινὸς ψευδεπίγραφον σύρραμμα· καὶ τρίτον, ὅτι συνίσταται τὸ πόνημα τοῦτο ἐκ μεγάλων τινῶν ἀποσπασμάτων ἐνὸς ἀληθῶς ἀρχαίου καὶ εἰλικρινοῦς ἀγιολογικοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, ὃν συνέγραψέ τις μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοῦ Ἰγνατίου, πατριαρχοῦντος πιθανῶς τὸ δεύτερον τοῦ Φωτίου, καὶ πάλιν ἐξ ἕκτενῶν παρεκβάσεων νόθων καὶ τινῶν ἀλλοιώσεων ἐτέρου τινὸς συγγραφέως, σφόδρα μεταγενεστέρου τοῦ 9-ου αἰῶνος, συγγραφέως τέλος ἀπὸ σκοποῦ γενομένου πλαγιαρίου· ὅστις οὐ μόνον πολλὰ τοῦ

παλαιου κειμένου παρεμόρφωσε τεμάχη, αλλά και αυτά ταῦτα τὰ σχετικά πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τῶν πατριαρχῶν Ἰγνατίου καὶ Φωτίου κεφάλαια τῶν βυζαντινῶν χρονολογῶν μετέβαλε παραλαβὼν ἐν τῷ ἰδίῳ συρράμματι εἰς κεφάλαια καταφανῶς ἐναντιοφανῆ, ἵνα οὕτως ἐξυπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ κόμματος τῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τοῦ 13-ου αἰῶνος συγκροτηθεῖσῶν οὐνιτικῶν ἐκκλησιῶν· τὸ δ' ἐκ τίνων στοιχείων συνετέθη ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος, ὡς ἔχει σήμερον, θὰ ἐξετασθῇ λεπτομερῶς ἐν ἐτέρῳ τινὶ μακρᾷ πραγματείᾳ περὶ τῶν πηγῶν αὐτοῦ, ἧτις θέλει ἀποτελέσει ἴδιον βιβλίον.

Ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰγνατίου δὲν εἶναι ἔργον τοῦ 9-ου αἰῶνος, ἔχομεν ἀμέσους ἀποδείξεις ἐκ τοῦ κειμένου αὐτοῦ τούτου τοῦ βίου, καταστρεφούσας ἅμα καὶ τὴν γνώμην τῶν πιστευόντων ὅτι συνεγράφη τοῦτο μεταξύ τῶν ἐτῶν 880—885. Γνωστὸν εἶναι δηλαδῆ, ὅτι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰγνατίου (877) μέχρι τοῦ 885-ου ἔτους ὑπῆρξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς καὶ μόνος πατριάρχης, ὁ Φώτιος, ἡδὴ τὸ δεύτερον πατριαρχεύσας μέχρι τοῦ 886-ου ἔτους. Ἀπέναντι λοιπὸν τοῦ πασιγνώστου τούτου πράγματος ἄπορον εἶναι, πῶς οἱ τὴν σύνταξιν τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου καθορίσαντες μεταξύ τῶν ἐτῶν 880—885 δὲν εἶδον, ὅτι διαψεύδει αὐτοὺς αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦ βίου συντάκτης ἐν τῇ σαφειστάτῃ ταύτῃ φράσει· «ἀλλὰ τὸ μὲν καθ' ἕκαστον ἐπέξιέναι τὰς καινοτομίας καὶ παρανομίας αὐτοῦ τε τοῦ Φωτίου — — — καὶ πάντων τῶν καθ' ἐξῆς, τῶν αὐτοῦ διαδόχων καὶ τῆς φιλαρχίας κοινῶν, ἱστορίας ἔργον καὶ οὐ τοῦ παρόντος τῷ λόγῳ σκοποῦ»¹⁾. Διὰ τῶν λέξεων τούτων δῆλον, ὅτι ὁ συντάκτης αὐτῶν ἔζη πολὺ μετὰ τὸν Φώτιον, μετὰ διαδόχους αὐτοῦ ἐν τῇ πατριαρχίᾳ, καὶ οὐχὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ 9-ου αἰῶνος, ὡς λέγεται καὶ πιστεύεται· ἀλλὰ μετὰ τίνας καὶ μετὰ πόσους διαδοχικοὺς ἔζη πατριάρχας; Τὴν λύσιν τοῦ ἐρωτήματος τούτου δίδουσιν αἱ ἐπόμεναι παρατηρήσεις. Ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰγνατίου συνεγράφη κατ' αὐτὸ τὸ τέλος τοῦ 9-ου, ἢ περὶ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ 10-ου αἰῶνος, ὅτε πραγματικῶς ἤκμαζεν ἐπι Νικήτας ὁ Παφλαγῶν. Μέχρι τοῦ χρόνου τούτου ἄμεσοι διάδοχοι τοῦ Φωτίου ὑπῆρξαν κατὰ σειρὰν Στέφανος, Ἀντώνιος Καυλέας, Νικόλαος Μυστικός, Εὐθύμιος καὶ πάλιν Νικόλαος Μυστικός· πάντες ὅμως οὗτοι οἱ πατριάρχαι ἀνεγνωρίζοντο καὶ ἐν Ῥώμῃ κανονικοί, καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὴν τάξιν τῶν πατριαρχῶν ἐκείνων, οὓς ὁ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου συντάκτης εἶχεν ὑπ' ὄψει, τουτέστι πατριάρχας ἀπεσπασμένους ἐκ τῆς κοινῶνίας τῶν Ῥωμαίων ἐπισκόπων. Φανερόν ἄρα ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰγνατίου δὲν συνεγράφη

1) Migne τ. 105, σ. 573.

οὔτε περι τὴν δευτέραν δεκάδα τοῦ 10-ου αἰῶνος. Ἀλλὰ μήτοι συνεγράφη περι τὸ μέσον ἢ περι τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος, ἢ περι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐπομένου; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο, διότι πάντες σχεδὸν οἱ πατριάρχαι Κ/πόλεως, οἱ μέχρι τοῦ ἡμίσεως τοῦ 11-ου αἰῶνος, εἶχον σχέσεις κανονικὰς πρὸς τοὺς πάπας τῆς Ῥώμης, ἐξακολουθοῦντες ἀδιάσπαστον τὴν μεταξύ αὐτῶν ἐνότηता, καὶ εἴ τι ἐν τῷ μεταξύ συνέβη μέσον αὐτῶν δυσάρεστον, εἴτε δογματικῶς, εἴ τε κανονικῶς, οὐδαμῶς τοῦτο διέσπασε τὴν κατὰ νόμους ἐνότηता τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄχρι τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ τοῦ Κηρουλαρίου, ὅτε ἐπῆλθε μεγάλη τις ἀληθῶς διάστασις μεταξύ ἀμφοτέρων τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅθεν οὐδὲ μέχρι τοῦ μέσου τοῦ 11-ου αἰῶνος εἶναι δυνατόν νὰ ἀναβιβασθῇ ἡ σύνταξις τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου. Ἀλλὰ μήτοι συνετάχθη ἀμέσως μετὰ ταύτην τὴν ἐποχὴν, ἢ ἐν αὐτῷ τῷ 12-ῳ αἰῶνι; ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο εἶναι δυνατόν, διότι οἱ ἀπὸ τοῦ Κηρουλαρίου καὶ ἐξῆς πατριάρχαι μέχρι τοῦ 1204-ου ἔτους εἶναι καθόλου κανονικοὶ διὰ τὴν ἐν Κ/πόλει ἐκκλησίαν, ἐν μέρει δὲ καὶ διὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐκκλησίαν, ὡς ἀποδεικνύουσι σποραδικαὶ τινες ἀσκανδάλιστοι σχέσεις τῆς Ῥώμης πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ ἂν τις ἀποβλέψῃ εἰς τοὺς μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ 12-ου αἰῶνος ἰσχύοντας ἐν τῇ Δύσει λατινικοὺς νομοκάνονας, ἐν οἷς ἄκυρος ἀναγνωρίζεται ἢ κατὰ τοῦ Φωτίου σύνοδος τῶν ἐτῶν 869—870, οἱ δὲ κανόνες τῆς ἐπὶ Φωτίου ὀγδόης οἰκουμενικῆς θεωροῦνται ὑποχρεωτικοὶ καὶ διὰ τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας, θὰ ὁμολογήσῃ βεβαίως ὅτι καὶ ἡ δογματικὴ καὶ ἡ κανονικὴ ἐνότητις τῶν ἐκκλησιῶν Ῥώμης καὶ Κ/πόλεως ἐσφίξετο σχεδὸν μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ 12-ου αἰῶνος. Ἡ τελεία διάστασις αὐτῶν ἄρχεται ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, καταλήξασα εἰς τὴν ληστρικὴν καταστροφὴν τοῦ 1204-ου ἔτους, μετὰ ματαίως δηλονότι ἐλπίδας καὶ πρεσβείας τῶν παπῶν τῆς Ῥώμης ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν, ὅπως παραχωρηθῇ αὐτοῖς τὸ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν πρωτεῖον. Ἐν αὐτῷ τούτῳ ὅμως τῷ 12-ῳ αἰῶνι ἀδύνατον εἶναι νὰ συνετάχθῃ ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος, ἀφοῦ πάντες οἱ μέχρι τέλους αὐτοῦ πατριάρχαι εἶναι κανονικώτατοι, καὶ συνεπῶς οὐδόλως θὰ ἐπετρέπετο νὰ ἀναγινώσκηται ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως κείμενον ἀγιολογικόν, ἀποκηρῦττον ἀποτόμως τοὺς ἀπὸ Φωτίου καὶ ἐξῆς πατριάρχας αὐτῆς.

Ὁ χρόνος λοιπὸν τῆς συντάξεως τοῦ φερομένου ἐπ' ὀνόματι Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος βίου τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου εἶναι πράγματι προβληματικός, διότι, ὡς προαπεδείχθη, δὲν εἶναι ποσῶς ὁ βίος οὗτος ἔργον οὔτε τοῦ 9-ου αἰῶνος, οὔτε τοῦ 10-ου, οὔτε πάλιν τοῦ 11-ου ἢ τοῦ 12-ου αἰῶνος· τὸ προβληματικῶδες ὅμως αὐτοῦ λύει, νομίζομεν, ἡ ὄλη τοῦ Ψευδονικήτα ἔκφρασις: «καὶ πάντων τῶν καθ' ἐξῆς, τῶν αὐτοῦ διαδόχων καὶ

κοινωνῶν τῆς αὐτοῦ φιλαρχίας»· διότι τοιαύτη ἔκφρασις ἀδύνατον εἶναι νὰ προέρχεται ἐκ στόματος ὀρθοδόξου χριστιανοῦ, καὶ μάλιστα ἀγιογράφου, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ τοιοῦτου συγγραφέως ἐκκλησία πάντας τοὺς ἀπὸ Φωτίου καὶ ἐξῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριάρχας ἄχρι τοῦ 1204-ου ἔτους ἀποδέχεται ὡς ἐννόμους καὶ ἡγιασμένους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πατριάρχας, πάντας δὲ τέλος ἀνεξαίρετως ὡς κανονικούς. Ἡ ἔκφρασις ἐκείνη προφανῶς ἀνήκει εἰς στόμα συγγραφέως, πιστεύοντος ὅτι ἡ καθολικότης τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως διεκόπη ἀπὸ τῆς δευτέρας τοῦ Φωτίου πατριαρχίας, τούτου τε καὶ τῶν κατόπιν αὐτοῦ πατριαρχῶν λογιζομένων οὕτως ὑπ' αὐτοῦ ἀνόμων· τοιαύτην ὁμως πίστιν ἔχουσιν ἀποκλειστικῶς οἱ οὐνῖται, καὶ ἐπόμενον εἶναι καὶ ὁ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου ψευδώνυμος συγγραφεὺς νὰ ἀνήκη εἰς τὴν χορείαν τῶν γραικοουνιτῶν συγγραφέων, οἳ ἦσαν οἱ Γεώργιοι Τραπεζούντιοι, οἱ Βησσαρίωνες καὶ οἱ λοιποὶ τούτων ὀπαδοί. Τὰ πρώτιστα ὑπομνήματα τῆς γραικοουνιτικῆς λογοτεχνίας ἄρχονται ἀπὸ τοῦ 13-ου αἰῶνος, ἀφ' οὗ χρόνου δηλαδὴ ἡ Κωνσταντινούπολις, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ἡ Ἑλλάς ἐκοῦσαι ἄκουσαι διὰ τῆς φραγκοκρατίας ὑπέταξαν τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς Ῥώμης διοίκησιν. Καὶ ὁ συγγραφεὺς λοιπὸν τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λογίζεται παλαιότερος τοῦ 13-ου αἰῶνος. Καὶ πάλιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ βίου ἔχομεν ἑτέραν ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ δὲν ἔζη τῷ 9-ῳ αἰῶνι. Πρὸς τῷ τέλει δηλαδὴ τοῦ προοιμίου αὐτοῦ λέγει κατὰ λέξιν ὁ βιογράφος τὰ ἐπόμενα· «Τούτῳ [= τῷ Ἰγνατίῳ] τὴν παρακολουθήσασαν ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους βίωσιν μετὰ πλείονος ὑψηγούμενος τῆς ἀκριβείας, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν ἀλήθειαν ἐκ τῶν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως πεπληροφορημένων ἡμῖν πραγμάτων ἀπροσπαθῶς καὶ ἀνυποστόλως διηγούμενος, πέποιθα πρῶτον μὲν ἐνώπιον τῆς ἐνυποστάτου καὶ ζώσης δίκαια γράψειν ἀληθείας· δεύτερον δὲ τὸ χρόνοις ἱκανοῖς ἤδη καταπυκνωθὲν τῆς ἀγνωσίας νέφος καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀμαυρῶσαν διανοίας λεπτῦναί τε καὶ σκεδάσαι, ὥστε τοὺς ἐθέλοντας πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν εἰλικρινῶς ὁρᾶν τὸν ἐργάτην μὲν ἀληθῶς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς εἰδέναι [= τὸν Ἰγνατίον] καὶ ὑμνεῖν καὶ ζηλοῦν, τὸν αὐτουργὸν δὲ τῆς κακίας καὶ τῆς ἀδικίας [= Φώτιον] ἐνδίκως ἀπωθεῖσθαι»¹⁾. Ἐκ τῶν λέξεων τούτων σαφῆς εἶναι τοῦ βίου ἡ ἐποχὴ καὶ τὸ θρησκευτικὸν σύστημα, εἰς ὃ ἀνήκει ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ. Ἄν δηλαδὴ ὁ βίος οὗτος ἐγράφη, καθὰ πιστεύεται, μικρὸν μετὰ τὸ 880-ὸν ἔτος, ἔπεται ὅτι μέχρι τούτου ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰγνατίου διῆλθε τριετὲς καὶ μόνον διάστημα· ἀλλ' ὑποθέσωμεν, ὅτι διῆλθε καὶ

1) Migne τ. 105, σ. 489.

ὄκταετὲς ἄχρι τοῦ 885-ου ἔτους, τοῦ ὑστάτου ὁρίου, πρὸς ὃ ἐκτείνεται κοινῇ ὁ τῆς συντάξεως τοῦ βίου χρόνος. Καὶ λοιπὸν ἐντὸς τοσοῦτου μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος, ἐν ᾧ μάλιστα αὐτὸς ὁ πατριάρχης Φώτιος καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ διὰ τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἐτῶν 879—880 ἀνεκήρυξεν ἅγιον ἐπισημότητα τὸν Ἰγνάτιον, πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ σχηματισθῇ τοσοῦτο πυκνὸν «τῆς ἀγνωσίας νέφος» διὰ τὰ περιτὸν Ἰγνάτιον, ὥστε καὶ νὰ ἀμαυρώσῃ τὸ νέφος τοῦτο τὰς περὶ αὐτοῦ διανοίας καὶ πεποιθήσεις τῶν πολλῶν; καὶ ἔπειτα, πῶς νὰ συμβιβάσωμεν τὸ τριετὲς ἢ καὶ ὄκταετὲς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰγνατίου διάστημα πρὸς τὴν ἔκφρασιν τοῦ βιογράφου «χρόνοις ἱκανοῖς»; Ποία τις καταπύκνωσις ἀγνωσίας τῶν κατὰ τὸν Ἰγνάτιον πραγμάτων ἠδύνατο ἐν οὕτῳ μικρῷ χρονικῷ διαστήματι νὰ συμβῇ, καὶ μάλιστα τοιαύτη, ὥστε καὶ νὰ ἀμαυρώσῃ διὰ τῆς πολυκαιρίας τὸν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Ἰγνατίου σεβασμὸν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει χριστιανῶν, ἀφοῦ δὲ καὶ τὸ περὶ τὸ λείψανον ἐκείνου λειτουργικὸν αὐτῶν σέβασμα καὶ συνεχὲς ἦτο καὶ νωπότατον, οἱ δὲ τότε πάλιν ἐν Κ/πόλει παντὸς βαθμοῦ κληρικοὶ καὶ προσωπικῶς εἶχον γνωρίσει τὸν Ἰγνάτιον; Φανερόν εἶναι ἄρα, ὅτι ἡ ἔκφρασις, «τὸ χρόνις ἱκανοῖς», ἀναφέρεται εἰς ἐποχὴν πολὺ ἀπομεμακρυσμένην ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰγνατίου, καὶ τοσοῦτον ἀπομεμακρυσμένην, ὥστε καὶ συνέβη ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τὸν βιογράφον, οἱ πολλοὶ νὰ γίνωσιν ἀμαθεῖς τῶν μεταξύ Ἰγνατίου καὶ Φωτίου πραγμάτων, καὶ νὰ μὴν εἶναι οὕτως εἰς κατάστασιν τοῦ νὰ διακρίνωσι τὴν δικαιοσύνην μὲν καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ Ἰγνατίου, τὴν κακίαν δὲ καὶ τὴν ἀδικίαν τοῦ Φωτίου· καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς ὁ βιογράφος ἠναγκάσθη νὰ συντάξῃ ἐξ ἐγγράφων καὶ ἀγράφων μαρτυριῶν τὸν βίον τοῦ Ἰγνατίου, πρὸς τὸν μόνον σκοπὸν, ὅπως οὗτος μὲν δοξάζεται διὰ παντός, ὁ δὲ Φώτιος «ἐνδίκως» ἀπωθῆται ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Οὕτως αὐτὸς οὗτος ὁ βιογράφος ὁμολογεῖ εἰλικρινῶς ἤδη τὸ δεύτερον καὶ σαφῶς, ὅτι εἶναι αὐτὸ τοῦτο οὐνίτης, συγγραφεὺς ἀντιφωτιακός, ἐπόμενος δὲ μεταγενέστερος τοῦ 12-ου αἰῶνος, ἴσως τῆς μεταξύ τῶν ἐτῶν 1204—1260 περιόδου, καθ' ἣν ἡ ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐγένετο λατινική· καὶ ἂν τις ἀποβλέψῃ εἰς τὰ τοῦ Βέκκου καὶ τοῦ Μελιτηνιώτου καὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῖς ὀπαδῶν ὑπομνήματα, ἐν οἷς τὰ κατὰ Φώτιον ἐξετάζονται μετὰ τινος ὀπωσοῦν ἠπιότητος, καὶ παραβάλλῃ ταῦτα πρὸς τὸ κατ' αὐτοῦ ἄσπονδον μῖσος τοῦ βιογράφου καὶ τὴν φανατικὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην ῥοπὴν, θὰ προτιμήσῃ, νομίζομεν, νὰ ἐκλάβῃ τὸν ἡμέτερον βιογράφον καὶ μεταγενέστερον τοῦ 13-ου αἰῶνος συγγραφέα, ἐποχῆς δηλονότι καθ' ἣν τὸ κατὰ Φωτίου μῖσος τῶν ἐκ Ῥώμης τότε ἐμπνεομένων καὶ ὑποστηριζομένων γραικοῦντιῶν ἐγένετο μέγιστον, καὶ τοσοῦτον ἀναιδέστατον, ὥστε καὶ νὰ ἀρνῶνται

οὔτοι ψευδεστάτως ὡς μὴ ὑπάρχουσαν τὴν ἀνέκαθεν ὡς ἀγίου μνήμην τοῦ πατριάρχου Φωτίου ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. Ὅπως δὲ ποτε ὁ τοῦ Ἰγνατίου βιογράφος δὲν εἶναι ποσῶς, ἐξ ὧν φρονεῖ, μέλος τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἣτις τὸν Φώτιον εὐθύς ἀπὸ τοῦ θανάτου καὶ ἐξῆς ἀδιασπᾶστως ἔχει ἀνεγνωρισμένον αὐτῆς ἅγιον πατέρα, καθὰ τοῦτο δείκνυσι μακρὰ σειρά παλαιτάτων μαρτυριῶν.

Ἐξετάσεως ἄξιον εἶναι καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ψευδώνυμον τοῦ συγγραφέως, ὃν ὁ βίος ὀνομάζει τοῦ Ἰγνατίου οὕτω· «συνεγράφη δὲ παρὰ Νικήτα, δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ καὶ Δαυίδ, τοῦ Παφλαγόνο». Οἱ παρέχοντες κῦρος εἰς τὸ κείμενον τοῦτο κατέχονται ὑπὸ τῆς πεποιδήσεως, ὅτι τὸν βίον τοῦ Ἰγνατίου ἐγίνωσκεν ἤδη τῷ 12-ῳ αἰῶνι ὁ χρονογράφος Ἰωάννης ὁ Σκυλίτζης. Καὶ ὁμοίως ἡ τοιαύτη πεποιδήσις εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμένη. Ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ χρονικοῦ τοῦ ὁ Σκυλίτζης ἀπαριθμῶν τὰς ἰδίας του πηγὰς ἀναφέρει σὺν ἄλλοις τοὺς ἐξῆς συγγραφεῖς· «Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικήτας ὁ Παφλαγών — — —, οἰκείαν ἕκαστος ὑπόθεσιν προστησάμενος, ὃ μὲν ἔπαινον φέρε εἰπεῖν βασιλέως, ὃ δὲ φόγον πατριάρχου»¹⁾. Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου φανερόν εἶναι, ὅτι ὁ Σκυλίτζης εἶχεν ἀληθῶς ἀνά χειρας πόνημά τι τοῦ Νικήτα Παφλαγόνο ἱστορικῆς ἕλης, ὅπερ καὶ ὀνομάζε «φόγον πατριάρχου»· ἐξ οὗ ἔπεται, ὅτι τὸ πόνημά του ἐπεγράφετο «φόγος τοῦ δεῖνα πατριάρχου». Πρῶτος ὁ Rader ἐπίστευσε, ὅτι ἐν ταῖς λέξεσι «φόγον πατριάρχου» νοεῖται ὑπὸ τοῦ Σκυλίτζη αὐτός ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος, ὃν ἐξέδωκε τύποις. Τὴν πεποιδήσιν τοῦ Rader ἄνευ τινὸς ἀντιρρήσεως ἀπὸ τῷ 1604-ου ἔτους ἄχρι σήμερον ἀποδέχονται πάντες, οὐδενὸς ἐν τῷ μεταξύ, καθόσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ἐλέγξαντος αὐτήν. Καὶ ὁμοίως ἔχρηξεν ὁ βίος οὗτος ἐλέγχου, διότι καὶ κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ὑφὴν ἀφορᾷ οὐχὶ εἰς φόγον ἀλλ' εἰς πανηγυρισμὸν ἀποκλειστικῶς αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου· καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ψέγεται ἐν αὐτῷ σφοδρῶς ὁ πατριάρχης Φώτιος, ἀλλὰ τὰ ψέγοντα τοῦτον μέρη σχετικῶς πρὸς τὸ ὅλον κείμενον εἶναι τσοαῦτα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπωσιν αὐτῷ τὴν ὀνομασίαν φόγου, καὶ μάλιστα δήλου ὄντος ὅτι πρόκειται ἐν αὐτῷ ἰδίᾳ περὶ τοῦ Ἰγνατίου· διότι, ἂν τοῦ κειμένου τούτου σκοπὸς ἦτον, ὅπως ἰδίᾳ ψεχθῇ ὁ Φώτιος, οὐδὲν ἐκώλυε τὸν συγγραφέα νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸ «φόγον τοῦ πατριάρχου Φωτίου», τὰ δὲ κατ' ἕκτασιν περὶ τοῦ Ἰγνατίου λεγόμενα, ὡς ἄσχετα πρὸς τὸ ἄτομον τοῦ Φωτίου, νὰ μετριάσῃ ἢ νὰ παραλείψῃ, ἵνα οὕτω δικαιολογήσῃ τὴν καθ' ὑπόθεσιν ἐπιγραφὴν, «φόγος τοῦ πατριάρχου Φωτίου». Αὐτὸ λοιπὸν καθ' ἑαυτὸ τὸ κείμενον δὲν δικαιολογεῖ τὴν πεποιδήσιν τοῦ Rader

1) Κεδρηνοῦ τ. 1, σ. 4—5 ἐκδ. Bonn.

ἀλλὰ καὶ πάλιν, ἂν αὐτὸς ὁ Σκυλίτζης ἀληθῶς αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενον εἶχεν ὑπ' ὄψει, οὐδὲν ἐκώλυεν αὐτὸν παρὰ τὴν ἔκφρασιν «ψόγον πατριάρχου» νὰ προσθέσῃ τι σαφηνείας ἔνεκεν, ὅπως ἐννοηθῆ ὅτι πρόκειται περὶ συγγράμματος τοῦ Νικήτα, σκοπὸν ἔχοντος τὸν Ἰγνατίου. Καὶ λοιπὸν, ἂν μὴ παρὰ τῷ Σκυλίτζῃ, καθὼς ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, πρόκειται περὶ βίου τινὸς τοῦ Ἰγνατίου, συγγραφέντος ὑπὸ Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος, τότε ὁποῖον αὐτοῦ σύγγραμμα νοεῖται ἐν ταῖς λέξεσι «ψόγον πατριάρχου»; καὶ τίς ἦτον ὁ ψεγόμενος ὑπ' αὐτοῦ πατριάρχης; Ἐν τῇ ἐκφράσει ταύτῃ νοεῖται ἀπλούστατα ἢ κατὰ τοῦ πατριάρχου Εὐθυμίου συγγραφή τοῦ Νικήτα, ἣτις, μὴ ἀνευρεθεῖσα ἔτι, μένει που ἄχρι τοῦδε παντελῶς ἄγνωστος. Ὁ Νικήτας εἶχε ψέξει σφοδρῶς διὰ συγγραφῆς εἰδικῆς οὐχὶ τὸν πατριάρχην Φώτιον, ἀλλὰ τὸν τέταρτον μετ' αὐτὸν πατριάρχην Εὐθύμιον, καθὰ μαρτυρεῖ κατ' ἕκτασιν ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπὸ τοῦ C. de Boor ἐκδοθέντος βίου τοῦ Εὐθυμίου ἐν τῷ 16-ῳ κεφαλαίῳ, ἔνθα ὁ λόγος ἀφορᾷ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν κατὰ τοῦ πατριάρχου τούτου Εὐθυμίου ψόγον τοῦ Νικήτα, δι' ὃν καὶ ἔπαθεν οὗτος ἰκανῶς· ἰδοὺ δὲ πῶς ὁ τοῦ Εὐθυμίου βιογράφος ἐκφράζεται περὶ τούτου· «ἦν γὰρ λογογραφῆσας (ὁ Νικήτας) κατὰ τε τοῦ ἀρχιερέως (= πατριάρχου Εὐθυμίου) καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνακτος (Λέοντος τοῦ Σοφοῦ) λίαν ἀπεχθῶς καὶ ἀνιαρῶς· τοῦτο τὸ σύγγραμμα εἰς τῶν ἑαυτοῦ φοιτητῶν ὑφελόμενος τῷ βασιλεῖ παρέσχετο, ὅπερ ἀναγνοὺς ἠλλοιοῦτο τῷ προσώπῳ ὄλος ἐξεστηκῶς»¹⁾. Ὅπως δ' ἐκ περισσοῦ δειχθῆ καὶ ἄλλως ἢ τοῦ βίου τούτου ψευδωνυμία, ὀφείλει τις νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐκ τοῦ εἰλικρινοῦς καὶ λίαν αὐθεντικοῦ βιογράφου τοῦ Εὐθυμίου ἀποδεδειγμένον εἶναι τὸ κόμμα, εἰς ὃ ἀνήκεν ὁ Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταξὺ τῶν πατριαρχῶν Εὐθυμίου καὶ Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ διαμάχης. Νικόλαος δηλαδὴ ὁ Μυστικός ἦτο φωτιακώτατος, καὶ τοσοῦτον αὐτὸς πατριαρχεῦων ἔσεβε τὴν μνήμην τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ὥστε καὶ ἅγιον αὐτὸν πατέρα τῆς ἐκκλησίας ὠμολόγει δημοσίᾳ ἐν ταῖς ἐπισήμοις αὐτοῦ πατριαρχικαῖς ἐπιστολαῖς. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἀπίθανον, ὅτι καὶ ὁ τῷ κόμματι τοῦ Νικολάου προσκείμενος Νικήτας ἦτο μέτοχος τῆς αὐτῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Φωτίου ὑπολήψεως· καὶ πάλιν ἢ περὶ τούτου πιθανότης δύναται νὰ μεταβληθῆ δεδικαιολογημένως εἰς πραγματικότητα, ἂν ὑπ' ὄψει ληφθῆ τοῦτο, ὅτι Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Καισαρείας ἀρχιεπισκόπου Ἀρέθα, ὅστις, μολονότι ἦτο ὀπαδὸς τῆς κατὰ τοῦ Νικολάου μερίδος καὶ ἐπομένως ὑποστηρικτῆς τῆς ὑπὲρ τοῦ Εὐθυμίου μερίδος, οὐχ ἦττον καὶ αὐτὸς τοσοῦτον εἶχε μεγάλην πρὸς τὴν μνήμην

1) Vita Euthymii σ. 57.

τοῦ Φωτίου ὑπόληψιν, ὥστε ἀπεκάλει αὐτὸν παρρησίᾳ ἐπ' ἐκκλησίας ἅγιον καθ' αὐτό, παραβάλλων ἅμα καὶ τὰ παθήματα αὐτοῦ πρὸς τὰ τοῦ ἁγίου καὶ ὁμολογητοῦ πατριάρχου Νικήφору. Νικήτας λοιπὸν ὁ Παφλαγὼν καὶ ἐξ ἐπόψεως τῆς μερίδος, εἰς ἣν ἀνήκε, καὶ ἐξ ἐπόψεως τῶν πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Φωτίου αἰσθημάτων τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἀρέθα κρινόμενος δύναται νὰ ποδειχθῆ δεδικαιολογημένως ὡς αὐτὸ τοῦτο φωτιακός, οὐχὶ δὲ τοιοῦτος, ὁποῖον αὐτὸν παρουσιάζει ὁ ἐπ' ὀνόματί του φερόμενος τοῦ Ἰγνατίου βίος, ἐν ᾧ βαναύσως ὑβρίζεται τὸ ἄτομον τοῦ Φωτίου. Ὁ τοῦ βίου τοῦ Εὐθυμίου ἐκδότης διέγνω τὸ πρᾶγμα τοῦτο καλῶς, ἀλλὰ ζητήσας νὰ σώσῃ τὴν κρατοῦσαν περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου κοινὴν πρόληψιν, προὔτιμῃσεν ἀφελῶς νὰ εἰκάσῃ, ὅτι τάχα πρότερον ὁ Νικήτας ὢν ἀντιφωτιακός ἐγένετο κατόπι φωτιακός· οἰκοθεν δὲ νοεῖται, ὅτι οὐδεμίαν ἀπολύτως προσήγαγε μαρτυρίαν εἰς ὑποστήριξιν τῆς εἰκασίας του¹⁾.

Ὅτι ὁ χρονογράφος Σκυλίτζης οὐδόλως ἐγνώρισε τὸν ψευδονικήτειον τοῦ Ἰγνατίου βίον, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ἀπόδειξις, οὐχὶ πλέον μονομάρτυρος, ἢ εἰκαστικὴ, ἢ πιθανολογικὴ, ἀλλὰ τῶντι πραγματικὴ· ἂν δηλαδὴ τὸν βίον τοῦτον εἶχεν ὁ Σκυλίτζης ἀνά χειρας, ὡς λέγουσιν οἱ ἀντεχόμενοι τῆς αὐθεντίας τοῦ ψευδο-Νικήτα, ἐπόμενον ἦτο καὶ χρῆσιν αὐτοῦ νὰ κάμῃ ἐν τοῖς κεφαλαίοις, ἐν οἷς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἰγνατίου καὶ περὶ τοῦ Φωτίου· καὶ ὁμως οὐδὲ ἔχνος που τοιαύτης ἐν αὐτοῖς ὑπάρχει χρήσεως· τὸναντίον δὲ κυρία καὶ μόνη πηγὴ τοῦ Σκυλίτζη εἶναι ἡ προστάξει τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ζ' τοῦ Πορφυρογεννήτου συνταχθεῖσα χρονογραφία, ἣν μάλιστα καὶ παραφράζει, πολλαχοῦ δὲ καὶ ἀντιγράφει κατὰ λέξιν ἢ μὲ τινὰς λεκτικὰς ἀλλαγὰς· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου παρατιθέμεθα νῦν ἐνταῦθα τὸ κείμενον τῆς εἰρημένης χρονογραφίας ἀπέναντι τοῦ κειμένου τοῦ Σκυλίτζη, κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Κεδρηνοῦ γενομένην αὐτοῦ σύνταξιν.

Theoph. Contin. σ. 193 κέ.

Κεδρηνοῦ τ. 2, σ. 172.

Οὗτος οὖν μετὰ τινὰς χρόνους τὸν Βάρδαν ἐπὶ τῇ τοῦ οἰκείου γυναικίου ἀλόγως καὶ ἀναιτίως ἀποβολῇ, τῆς αὐτοῦ δὲ νύμφης περιπλοκῇ τῆς ἐκκλησίας ἀπειργων, ἐπεὶ μὴ τῶν θείων κανόνων ἡμέλει, τὴν ἣν ἐκείνῳ ἐδίδου ποινὴν τῆς ἐκκλησίας ἀποπεμπόμε-

Οὗτος τὸν Βάρδαν ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς ἀναιτίῳ ἀποβολῇ, τῇ δὲ τῆς οἰκείας νύμφης περιπλοκῇ τῆς ἐκκλησίας ἀπειργεν, ἐπεὶ μὴ τῶν θείων ἡμέλει κανόνων. ὁν ἐπεὶ πολλὰ λιτανεύων, — — ἄλλων ἀπογνοὺς πρὸς ἄμυναν διανίσταται καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει, καὶ

1) C. de Boor, Vita Euthymii, σ. 194—196.

νος, ταύτην εἰσπράττεται παρ' αὐτοῦ. καὶ ἵνα τὸν λιμὸν παρῶ καὶ τὰς ἐπὶ γῆς τοῦ ἀνδρός ἐκτάσεις τε καὶ ραβδισμοὺς καὶ τὰς καθ' ὅλον τὸ σῶμα ὠμοτάτας πληγὰς, ἐν τοῦτο μόνον ἐγὼ εἰπὼν ἐπὶ τὰ συνεχῆ βαδιόσμαι τῆς ἱστορίας. Παρεδίδου τὸν Ἰγνάτιον ὁ Βάρδας φρουρᾶ, καὶ φρουρᾶ ἀπηνεῖ τε καὶ χαλεπῆ· ἡ δὲ ἦν ἐν τῷ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων τεμένει, οὐκ ἐν τῷ δὴ μεγάλῳ τε καὶ σεμνῷ, ἀλλ' ἐνθα οἱ τάφοι καὶ λέγονται καὶ εἰσίν. Ἐκεῖσε δὴ ἐναποκλείσαντες ἐν τινι τοῦτον τάφῳ τοῦ Κοπρωνύμου — — — Ἀπεβίω δ' ἂν ἐκ τῆς τῶν φρουρούντων δεινότητος καὶ ὠμότητος — — —, εἰ μὴ τις οἴκτῳ βαλλόμενος — — — τῇ τούτων ἀπουσίᾳ ἐν τῷ μέλλειν σιτίζεσθαι ἐκεῖθεν τε τὸν ἀνθρωπον κατεβίβαζεν καὶ οἴκῳ βραχεῖ, ἔτι δὲ καὶ ἄρτῳ καὶ μικρᾶ τινι περιθάψει τὸ λυποῦν ἐπ' ὀλίγον παρεμυθεῖτο. Ὡς δὲ τὸ τῆς τιμωρίας ἀρκούντως ἐδόκει αὐτῷ, τότε δὴ ὑπερόριον μὲν τὸν ἄνδρα τοῦτον κατὰ τὴν νῆσον Μιτυλήνην ποιεῖ· ἐπεὶ δὲ καὶ τινες τῶν ἐπισκόπων ἀντέλεγον καὶ τὴν δίκην πόρρω που δὴ οὔσαν καὶ ἀποφοιτήσασαν ἐπεκαλοῦντο καὶ οὐκ εἴ τι γένηται ἄλλον δέξασθαι ἠπέιλον, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησίας συναπορρήγνυσθαι, τὸν ἐκ τούτου τάραχον δὴ κατευλαβηθεὶς ἔγνω καὶ τούτους ἀπάτη περιελθεῖν καὶ ἀλωπεκῆ — — — Οὕτως οὖν — — — Φωτίῳ ἐπὶ σοφίᾳ μὲν ὄντι γνω-

μετὰ πολλὰς κακώσεις καὶ ἀνυποίστους

τελευταῖον τῷ τοῦ Κοπρωνύμου τάφῳ ἀποκλείει, ἐπιστήσας αὐτῷ φύλακας δεινούς τε καὶ ὠμοτάτους. Ἀπεβίω δ' ἂν ὁ ἱερώτατος οὗτος ἀνὴρ ἀπὸ τῆς πολυωδύνου ταύτης κακώσεως, εἰ μὴ τις θεοσεβῆς ἄνθρωπος κατὰ τινὰς χρείας, τῶν φρουρῶν ἀποδημούντων, ἐξῆγέ τε τοῦ τάφου καὶ ἐπιμελείας ἡξίου τῆς προσηκούσης· ὃν μετὰ πολλὴν ὄσσην τὴν κάκωσιν ὑπερόριον ἐν Μιτυλήνῃ ποιεῖ. ἔπαθον δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων τὰ παραπλήσιά τε καὶ χεῖρω, ὅτι μὴ ἠρέσκοντο τοῖς γινομένοις, μηδ' ἄλλον δέξασθαι διαβοώμενοι, καὶ εἴ τι γένηται — — — ὁ δὲ Βάρδας Φώτιον, ἄνδρα ἐπὶ σοφίᾳ γνώριμον, πρωτασηκρήτην τῆν νικαῦτα ὑπάρχοντα, προχειρίζεται πατριάρχην.

ρίμω ἀνδρί, κοσμικῆς δὲ τάξεως ἀντιποιοιμένω καὶ τὴν τοῦ πρωτο-ασηκρῆτις τιμὴν, τὸν θρόνον ἐδίδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ἵνα δὴ καὶ τὰ αὐτῶν κραταιότερα ἀποφῆνωσι, τοποτηρητὰς μὲν ἐκ Ῥώμης — — — σταλέντας μεταπεμψάμενοι, κατὰ δὲ Ἰγνατίου μετὰ τοῦ καιροῦ γεγονέναι παρασκευάσαντες καὶ συνεδριάσαντες, καὶ ἐν τῷ τῶν θείων Ἀποστόλων τεμένει δεδημοσιευμένη καθαιρέσει τοῦτον καθυποβαλόντες, ἐπεὶ τῆς ἐξορίας μετεκαλέσαντο κτλ.

Ἐκ τῆς παραλλήλου ταύτης ἀντιβολῆς τῶν δύο κειμένων, πείθεται, νομίζομεν, ἕκαστος, ὅτι πηγὴ τοῦ Σκυλίτζη δὲν εἶναι ποσῶς ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος, ἀλλ' αὐτὴ ἡ χρονογραφία τοῦ Theophanes continuatus· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἕτερον χωρίον τοῦ Σκυλίτζη περὶ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιδρομῆς τῶν Ῥώσ, ἣν καὶ ὁ βιογράφος ἱστορεῖ τοῦ Ἰγνατίου ὅπερ ὁμῶς οὐδόλως ἐξ αὐτοῦ πηγάζει.

Theoph. Contin. σ. 196.

Ἐντεῦθεν γοῦν τὰ μὲν τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν Ῥώσ ἐκάκου ἐπιδρομῆ (ἔθνος δὲ οὗτος Σκυθικόν, ἀνήμερόν τε καὶ ἄγροικον), τὸν τε Πόντον αὐτόν, οὐ μὴν καὶ τὸν Εὐξείνον, κατεπίμπρα καὶ αὐτὴν τὴν πόλιν περιεστοίχιζεν, τηνικαῦτα τοῦ Μιχαὴλ κατὰ Ἰσμαηλιτῶν ἐστρατεύοντος· πλὴν ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τότε θείας ἐμφορηθέντες ὀργῆς, Φωτίου τὸ θεῖον ἐξιλεωσαμένου, τοῦ τῆς ἐκκλησίας τοὺς οἶακας ἔχοντος, οἶκαδε ἐκπεπόρευντο· καὶ μετ' οὐ πολὺ πάλιν τὴν βασιλεύουσαν πρεσβεία αὐτῶν κατελάμβανεν, τοῦ θείου βαπτίσματος ἐν με-

Ἐπεὶ δὲ παρῆσαν καὶ τοποτηρηταὶ τοῦ πάπα Ῥώμης — — — πείθουσι καὶ αὐτοὺς τῆς ἑαυτῶν γενέσθαι θελήσεως. Διὸ καὶ ἐν τῶ τῶν θείων Ἀποστόλων τεμένει συνέδριον ἡθροικότες δεδημοσιευμένη καθαιρέσει καθυποβάλλουσι τὸν Ἰγνάτιον, τῆς ἐξορίας μεταπεμψάμενοι.

Κεδρηνοῦ τ. 2, σ. 173.

Τὰ δὲ ἐντὸς Εὐξείνου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παραλίαν ὁ τῶν Ῥώσ ἐπόρθει καὶ κατέτρεχε στόλος (ἔθνος δὲ οἱ Ῥώσ Σκυθικόν — — — ἀνήμερόν τε καὶ ἄγριον), ἐν αὐτῇ δὲ τῇ βασιλίδι δεινὸν ἐπέσειε κίνδυνον· οἱ μετ' οὐ πολὺ τῆς θείας πειραθέντες ὀργῆς οἶκαδε ὑπενόστησαν, πρεσβεία τε αὐτῶν τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, τοῦ θείου μεταλαχεῖν βαπτίσματος λιτανεύουσα· ὁ καὶ γέγονεν.

τοχῆ γενέσθαι αὐτοὺς λιτανεύουσα· ὃ καὶ γέγονεν.

Δύο κύρια τοῦ Σκυλίτζη χωρία, σχετικὰ πρὸς τὸν Ἰγνάτιον καὶ τὸν Φώτιον, ἔχει ἐκδεδομένα ὁ Rader· ἀλλὰ καὶ ταῦτα πηγάζουσιν οὐχὶ ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, ἀλλ' ἐκ τοῦ Theoph. Continuatus, ὡς δείκνυσιν ἡ ἐξῆς ἀμφοτέρων ἀντιβολή.

Σκυλίτζης. Rader σ. 432.

Οὐδὲ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἐπιστροφὴν παρ' οὐδὲν ὁ βασιλεὺς ἔθετο, ἀλλὰ καὶ τούτων ἐπεμελήθη· ἐκβαλὼν γὰρ τῆς ἀρχιερωσύνης μετὰ καὶ συνόδου τὸν ἐπεισπηδήσαντα τῇ ἀρχῇ Φώτιον, αὐτὸν σχολάζειν ἐκέλευσεν, ἕως ἂν τὸν δικαίως ταχθέντα πρὸς ἑαυτὸν μεταστήσῃ ὁ θεὸς τὸν Ἰγνάτιον, τὸν παρανόμως ἐκβληθέντα παρὰ Βάρδα τοῦ καίσαρος· ὃν καὶ κατέστησεν εἰς τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ οὕτως γαληνιαῖν τὴν ἐκκλησίαν παρεσκεύασεν.

Σκυλίτζης. Rader σ. 436.

Ἰγνατίου δὲ τοῦ πατριάρχου τὴν παροῦσαν ἀνταλλαξαμένου ζωὴν, ἀπέδωκεν αὐθις Φωτίῳ τὴν ἐκκλησίαν ὁ βασιλεὺς. Μοναχὸς τις ἦν τῶν πάνυ φιλουμένων καὶ πιστευομένων Βασιλείῳ τῷ βασιλεῖ· ἦν δ' οὗτος καὶ ἱερεὺς, ὃν Σανταβαρηνὸν κατωνόμαζον. Περὶ τούτου οἱ πολλοὶ τῶν τηλικαῦτα ἀνθρώπων οὐκ ἀγαθὴν δόξαν ἔτρεπον. Διὸ ἔστιν οὐ καὶ παρὰ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ τοῦ βασιλέως διεκωμωδεῖτο, ὡς ἀπατεῶν καὶ γόης, καὶ τὸν βασιλέα

Theoph. Contin. σ. 261 κέ.

Μὴ βουλόμενος δὲ μηδὲ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ δοκεῖν ἀμελεῖν

— — —
τὸν δὲ ἀντεισαχθέντα σχολάζειν κελεύσας, ἕως τούτου πρὸς ἑαυτὸν μεταστήσει ὁ κύριος — — — καὶ οὕτω — — — τὰ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν διέθετο καὶ τὴν — — — γαλήνην — — — παρέσχετο.

Theoph. Contin. σ. 276.

— — — τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου — — — τὴν παροῦσαν ἀλλαξαμένου ζωὴν — — —

Αὐτόθι σ. 348 κέ.

Ἦν τις τῶν πάνυ φιλουμένων καὶ πιστευομένων παρὰ τῷ Βασιλείῳ μοναχὸς — — — καὶ ἱερεὺς — — —, ὃν Σανταβαρηνὸν κατωνόμαζον — — —, ἀλλ' οὐκ εἶχε παρὰ τοῖς ἄλλοις δόξαν χρηστὴν — — — καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου διεκωμωδεῖτο Λέοντος ὡς γόης καὶ ἀπατεῶν καὶ εἰς

τῶν καθηκόντων ἐξάγων λογισμῶν, ὕφ' ὧν δακνόμενος ὁ Σανταβαρηνός τὴν ψυχὴν καὶ ἀνταμύνεσθαι θέλων καὶ σπεύδων τὸν λυποῦντα, φιλίαν ὑποκρίνεται πρὸς αὐτὸν καὶ συμβουλεύει τὰ μὴ προσήκοντα· ὁ δὲ πείθεται καὶ ὁ Σανταβαρηνός, οἷς ὁ Λέων ἐποίει κατὰ συμβουλήν ἐκείνου, τούτοις εἰς διαβολὴν αὐτοῦ ἐχρήσατο πρὸς τὸν πατέρα Βασιλείου· κἀντεῦθεν παροξύνει αὐτὸν κατὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ἔντινι τῶν βασιλείων οἴκων, ὃς Μαργαρίτης κατονομάζεται, ἔμφρουρον τοῦτον πεποίηκεν ὁ πατήρ· ἀφαιρεῖται δὲ καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Καὶ εἰ τὸ ὅλον τῶ Σανταβαρηνῶ ἐπείθετο, καὶ πηρῶσαι τὸν υἱὸν εἶχεν· ἐπεὶ δὲ ἐχρόνισεν ὁ Λέων ἐν τῇ εἰρκτῇ, μόλις οὗτος ἐκβάλλεται.

Καταστραφέντος οὕτω καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος τῶν περὶ τὸν Rader, ὅτι δῆθεν ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος ἦτο γνωστός καὶ τῶ Σκυλίτζη καὶ τῶ Κεδρηνῶ, βάσεις ἔχομεν πλέον ἢ ἀσφαλεῖς τοῦ νὰ κηρύξωμεν καὶ τοῦ Hirsch τὴν περὶ τοῦ κειμένου τούτου γνώμην ὅλως πεπλανημένην. Ὁ Hirsch δηλαδὴ προκατειλημμένος ἐκ τῆς κοινῆς διαδόσεως, ὅτι ὁ ψευδονικήτειος βίος τοῦ Ἰγνατίου εἶναι τάχα μνημεῖον τοῦ 9-ου αἰῶνος, ἐζήτησε καὶ αὐτὸς νὰ ἀνεύρη τὰ ἴχνη αὐτοῦ ἐν τοῖς παλαιαῖς χρονογράφοις, καὶ οὕτως ἐνόμισεν ὅτι ἐπέτυχεν ἐν τούτῳ θαυμασίως, προσκομίσας ὡς μάρτυρας τοὺς χρονογράφους Γενέσιον, Συμεῶνα καὶ Γλυκᾶν. Φρονεῖ λοιπὸν ὅτι ὁ Γενέσιος ἔκαμε χρῆσιν τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου ἐν τῇ διηγήσει τοῦ ὀνειροῦ τοῦ καίσαρος Βάρδα 1)· καὶ ὁμως εὐρίσκεται πεπλανημένος, διότι ὁ Γενέσιος ἀπλούστατα ἐν τῇ διηγήσει ταύτῃ ἔκαμε χρῆσιν μόνον τοῦ Theophanes Continuatus, οὐδεμίαν ἀπολύτως δοκιμάσας ἐπίδρασιν τοῦ ἀνυπάρκτου ἐν τῇ ἐποχῇ του ψευδονικήτειου βίου τοῦ Ἰγνατίου· τρεῖς καὶ μόναι λέξεις τοῦ βίου τούτου ὑπάρχουσιν ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Γενεσίου (= γηραλέον, μεληδόν, ἀσε-

ἄ μὴ δεῖ τὸν βασιλέα παρασύρων καὶ τῶν καθηκόντων ἐκδικαιτῶν· ἄ δὴ πυνθανόμενος ὁ φέναξ ἐκεῖνος καὶ πονηρός εὐνοίαν πλάττεται καὶ φιλίαν πρὸς τὸν χρηστὸν ὑποκρίνεται. Λέοντα — — —

— — — —

— — — — —
— — — κατὰ τινὰ τῶν βασιλείων οἴκων, ὃς Μαργαρίτης κατονομάζεται, ἔμφρουρον τοῦτον πεποίηται καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων ἀπογυμνοῖ. Διηρέδιστο δὲ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκδικητοῦ πρὸς τὸ καὶ τοὺς λύχνους ἐπισβέσαι τῶν ὀφθαλμῶν — — — χρόνου δὲ παραδραμόντος — — —

1) F. Hirsch, Byzantinische Studien, σ. 159—162.

βότεκνον), ἀλλ' ὑπάρχουσιν αἱ αὐταὶ καὶ ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Theoph. Continuatus¹). Τοῦναντίον ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Γενεσίου ὑπάρχουσι τέσσαρες περιπλέον λέξεις (= ἔδοξεν, γηραιός, ἐκδίκησιν, χρυσοενδύτων), αἵτινες ἀπαντῶσι καὶ παρὰ τῷ Theoph. Contin. Πλὴν δὲ τούτου ὁ Γενέσιος παρουσιάζει τὸν Βάρδα βλέποντα κατ' ὄναρ ἑαυτὸν εἰσερχόμενον «ἐν ἑορτασίμῳ ἡμέρᾳ»· τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀναφέρεται ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰγνατίου, ἀλλὰ μόνον παρὰ τῷ Theoph. Contin., παράφρασμα ὃν τῶν λέξεων «ἐν πανδήμῳ ἡμέρᾳ». Ὁ Γενέσιος ἀναφέρει ἔτι, ὅτι οἱ ἐν τῷ ὄνειρῳ τοῦ Βάρδα νομισθέντες ὡς πραιπόσιτοι ἦσαν «χρυσοένδυτοι»· καὶ τοῦτο ἄγνοεὶ ὁ τοῦ Ἰγνατίου ψευδώνυμος βιογράφος, γινώσκει δὲ μόνος ὁ Theophanes Continuatus, ὅστις ἀντὶ τοῦ «χρυσοενδύτων» ἔχει τὴν λέξιν «χρυσοφοροῦντες». Εὐδὴλον λοιπὸν, ὅτι οὐδὲ ὁ Γενέσιος ἐγνώρισέ ποτε τὸν ρηθέντα τοῦ Ἰγνατίου βίον.

Φρονεῖ προσέτι ὁ Hirsch, ὅτι καὶ Συμεὼν ὁ μάγιστρος ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου ἐν τῇ χρονογραφίᾳ του, ἐν τῷ 28 κεφαλαίῳ τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας²). ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ φρόνημα τοῦ Hirsch ὑπόκειται εἰς πολὺν ἔλεγχον. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ ἐκείνῳ πρόκειται περὶ τῶν γενομένων βασιάνων ὑπὸ τοῦ Βάρδα εἰς τὸν Ἰγνατίου· ἀλλ' ἐξ ἐπόψεως ἱστορικῆς ἀκριβείας καὶ λεκτικοῦ δὲν συμφωνεῖ κατ' οὐδὲν ὁ Συμεὼν πρὸς τὸν βιογράφον τοῦ Ἰγνατίου. Ὁ Συμεὼν, λόγου χάριν, διηγεῖται ὅτι, ταλαιπωρουμένου τοῦ Ἰγνατίου ἐν τῇ λάρνακι τοῦ Κοπρωνύμου, ἔρρεεν ἐκ τῶν κρυφίων αὐτοῦ σαρκῶν αἷμα καὶ σαπρία· τοῦτο ὁ τοῦ Ἰγνατίου βιογράφος ἄγνοεὶ παντελῶς, τὸ δὲ παραδοξότατον τῆς πλάνης τοῦ Hirsch εἶναι, ὅτι τὸ εἰς ὃ οὗτος ἀναφέρεται χωρίον τοῦ Συμεὼν εἶναι ἀπλούστατα καὶ κατὰ λέξιν σχεδὸν ἀντιγεγραμμένον ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Γενεσίου, καθὰ δείκνυσιν ἡ ἐξῆς ἀμφοτέρων τῶν κειμένων ἀντιπαραθέσεις.

Συμεὼν § 28.

παραδίδωσι γὰρ αὐτὸν τῷ Θεοδοσίῳ (γρ. Θεοδώρῳ) τῷ Μωρῷ λεγομένῳ καὶ τῷ Γοργονίτῃ Ἰωάννῃ καὶ Νικολάῳ τῷ Σκουτελόπτῃ, οἱ καὶ περιέκλεισαν αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Κοπρωνύμου λάρνακι γυμνὸν χειμῶνος ὥρα· ἐνθεν τῇ

Γενέσιος, σ. 100—102 Bonn.

ἐκδίδεται παρὰ καίσαρος Θεοδώρῳ τῷ Μωρῷ — — — καὶ Γοργονίτῃ Ἰωάννῃ καὶ Νικολάῳ τῷ Σκουτέλλοπι — — —, οἵτινες λάρνακι Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου — — κατὰ γύμνωσιν εἶασαν· χειμῶνος δὲ

1) Theoph. Contin. σ. 203—204.

2) Hirsch, Byzant. Studien, σ. 332. Theophanes continuatus, σ. 667.

ἀνάγκη τοῦ κρύους ἐκ τῶν κρυφίων σαρκῶν ἀποβολὴν ἐποιεῖτο σαπρίας καὶ αἵματος. Οὕτως ἐγκαρτερωὶν τοῖς δεινοῖς ὁ καρτερικώτατος οὐκ ἐφθέγγεσάτο τι πρὸς Κύριον πονηρόν. Τοιγαροῦν διανίστησιν αὐτῷ Κύριος Κωνσταντῖνον τὸν Ἀρμένιον παραμυθούμενον αὐτῷ· καὶ γὰρ ἀγγεῖδιον οἴνου καὶ ἄρτον καὶ μῆλα, τοὺς κακοποιούς κατὰ χώρας λανθάνων, τῷ ὀσίῳ εἰσήγε καὶ τῆς λάρνακος αὐτὸν καταβιβάζων ἐκούφιζε τὸ πολὺ τῆς συμφορᾶς μέχρι τῆς ἐκείνων ἐλεύσεως.

ἦν ὥρα· — — ἐνθένδε ὁ ἀθλητῆς τῶν κρυφίων σαρκῶν ἀποβολὴν ἐποιεῖτο σαπρίας καὶ αἵματος — — — Οὕτως ἐγκαρτερωὶν τοῖς δεινοῖς ὁ πανόλβιος — — — οὐκ ἐφθέγγεσάτο πρὸς τὸν Κύριον πονηρόν — — — Τοιγαροῦν τινὰ διανίστησιν — — — — Κωνσταντῖνος ἦν ὁ Ἀρμένιος — — — Οὗτος πάνυ κρύφα βαστάζων τι ἀγγεῖδιον — — οἴνου — — καὶ ἄρτον — — καὶ μῆλα, τῶν κακοποιῶν ἀνδρῶν τὴν ὑποχώρησιν πρὸς μικρὸν ἐμεθόδευσεν, καὶ τῷ ὀσίῳ εἰσήει, καὶ τοῦ λάρνακος αὐτὸν κατεβίβαζεν — — ἀποκουφίζων — — τῆς συμφορᾶς, μέχρι τῆς ἐκείνων ἐλεύσεως.

Περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου τοῦ Συμεῶν (ὅπερ, κατὰ τὸν ἡμέτερον παραλληλισμὸν, εἶναι σχεδὸν κατὰ λέξιν εἰλημμένον ἀπὸ τῆς ἱστορίας τοῦ Γενεσίου) πρέπει νὰ σημειωθῆ, ὅτι σὺν αὐτῷ ὑπάρχει συγκεκολλημένον διήγημά τι περὶ τοῦ Ἰγνατίου, τουτέστι περὶ τῆς εἰς τὴν νῆσον Τερέβινθον ἐξορίας, περὶ τῆς αὐτόθεν αὐτοῦ μεταφορᾶς εἰς Ἰέρειαν καὶ τὰ Προμούντου, καὶ περὶ τῆς συνθλάσεως τῶν σιαγόνων αὐτοῦ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Λαλάκωνος· τὸ περὶ τούτων δὲ πάντων διήγημα εἶναι καθ' ἡμᾶς ἀπλή προσθήκη, ξένη εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Συμεῶν φερόμενον χρονικόν· διότι, ἐνῶ τὰ γνήσια αὐτοῦ μέρη τηροῦσιν ἀκριβῆ χρονολογικὸν εἰρμόν, παραδόξως τὰ ἐν τῷ διηγήματι ἐκείνῳ ἱστορούμενα χρονολογικῶς εἶναι ἀσυνάρτητα, καθότι συνέβησαν πρὸ τῆς ἐν τῷ τάφῳ τοῦ Κοπρωνύμου φυλακίσεως τοῦ Ἰγνατίου¹⁾· εἶναι δὲ καὶ γνωστὰ ταῦτα μόνον ἐκ τοῦ ψευδονικητείου αὐτοῦ βίου· καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ τοῦ βίου τούτου καὶ τῆς ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Συμεῶν προσθήκης ὑπάρχει τις λεκτικὴ σχέσις, δυνατόν εἶναι ἐντεῦθεν νὰ πιστευθῆ, ἢ ὅτι πηγάζουσι ταῦτα ἐκ τινος εἰλικρινοῦς ἀρχαίου βίου τοῦ Ἰγνατίου, ὃν εἶχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Ψευδονικήτας, ἢ πάλιν ὅτι παρελείφθησαν ἐκ τοῦ κειμένου αὐτοῦ τούτου τοῦ Ψευδονικήτα ὑπὸ τινος παλαιοῦ ἀντιγραφέως τοῦ

1) Πρβλ. Migne τ. 105, σ. 521 καὶ εἶτα 513.

χρονικοῦ τοῦ Συμεών. Ἐν τῷ χρονικῷ τούτῳ κατ' ἐξαιρέσιν ὑπάρχουσι πολλά διηγήματα, σχετικὰ μὲν πρὸς τὸν βίον τοῦ Φωτίου, ἀνάρμοστα ὁμῶς εἰς χρονικόν, καὶ ἰδίᾳ παντελῶς ἄγνωστα εἰς τοὺς μετὰ Θεοφάνην χρονογράφους καὶ τοὺς ἱστορικοὺς Γενέσιον καὶ Σκυλίτζην. Ταῦτα πάντα εἶναι σκόπιμοι προσθῆκαι, καθὼς θὰ ἀποδειχθῇ ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ τοιαύτη εἶναι καὶ ἡ περὶ τοῦ ὀνόματος Βεκλὰς διήγησις ¹⁾, ἣτις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰγνατίου ²⁾. Ὁ Hirsch νομίζει αὐτὴν μέρος ἀναπόσπαστον τοῦ ἀρχικοῦ χρονικοῦ τοῦ Συμεών καὶ παρειλημμένην ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, καὶ τοῦτο διότι πιστεύει εἰς πραγματικὴν ὑπαρξίν ὑπομνήματος Νικήτα τοῦ Παφλαγόνοσ περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου ³⁾. προαπεδείχθη ὁμῶς τὸ ὅλως ἐσφαλμένον τῆσ γνώμησ ταύτησ, καὶ συνεπῶσ ὀφείλομεν καὶ τὴν περὶ τοῦ ὀνόματοσ Βεκλὰσ διήγησιν νὰ θεωρήσωμεν ἀπλῆν προσθήκην ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Συμεών, εἰλημμένην δὲ ἢ ἐκ τινοσ ἀγνώστου ἡμῖν ἀρχαίου τοῦ Ἰγνατίου βίου, ἢ ἐξ αὐτοῦ τοῦ νῦν γνωστοῦ ψευδονικητείου κειμένου. Ὅπωσδήποτε τὸ χρονικόν τοῦ Συμεών, ὡσ τοῦτο γινώσκομεν ἐκ τῆσ βονναίας ἐκδόσεωσ, εἶναι προβληματικόν, καὶ μόνον ἢ παλαιότησ καὶ ἢ ἀντιβολὴ τῶν ἐγνωσμένων αὐτοῦ ἀντιγράφων δύναται νὰ μᾶσ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν διάγνωσιν τῆσ καταγωγῆσ τῶν ἐν αὐτῷ προσθέτων κατὰ τοῦ Φωτίου κεφαλαίων.

Φρονεῖ ἔτι ὁ Hirsch, ὅτι καὶ Μιχαὴλ ὁ Γλυκᾶσ ἔλαβε κατὰ πιθανότητα εἰδήσεισ τινὰσ περὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐκ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νικήτα βίου αὐτοῦ· αὐταὶ δὲ αἱ εἰδήσεισ ἀναφέρονται εἰς τὸν εὐνουχισμὸν τοῦ Ἰγνατίου, εἰς τὰσ ταλαιπωρίασ τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ περὶ τὸ ὄνομα Βεκλὰσ ⁴⁾. Ἡ περὶ τοῦ εὐνουχισμοῦ εἰδήσισ ἔχει παρὰ τῷ Γλυκᾶ οὔτω· «καὶ τηνικαῦτα τὸ γένοσ φιλονεικῶν (Λέων ὁ Ἀρμένιοσ) ἐκτρεῖσται τοῦ Μιχαὴλ, τὰ παιδογόνα τοῦ παιδοσ αὐτοῦ μόρια, ᾧ ὄνομα Νικήτασ, ἐκτέμνει, μὴ ποτε τεκνώσασ ἀμύνηται αὐτόν. Εἰσ ἄνδρασ οὖν ὁ παῖσ οὔτοσ ἔρχεται καὶ τῆσ νέασ ταυτησὶ Ῥώμησ ἀρχιερεὺσ χρηματίζει, μετακληθεὶσ Ἰγνάτιοσ ἐν μεταθέσει βίου». Ὅμοίαν εἰδήσιν εὐρίσκομεν ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Σκυλίτζη - Κεδρηνοῦ ⁵⁾, ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Ζωναρᾶ ⁶⁾ καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰγνατίου. Εἶναι λοιπὸν ἀληθέσ, ὡσ ὁ Hirsch πιθανολογεῖ, ὅτι ὁ Γλυκᾶσ παρέλαβε τὴν περὶ τοῦ εὐνουχισμοῦ τοῦ Ἰγνατίου πληροφορίαν ἐκ τοῦ νῦν γνωστοῦ ψευδονικητείου αὐτοῦ βίου; οὐχί, διότι οὐδεμία ἀπολύτωσ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο

1) Theoph. contin. σ. 689 Bonn.

2) Migne τ. 105, σ. 565—566.

3) Hirsch, Byzant. Studien, σ. 332.

4) Hirsch, Byzant. Studien, σ. 402.

5) Κεδρηνοῦ τ. 2, σ. 172 Bonn.

6) Ζωναρᾶ τ. 4, σ. 14 Dind.

κειμένων λεκτική σχέσις, ἢ τις ἐπίδρασις τοῦ λεκτικοῦ τοῦ Ψευδονικήτα ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Γλυκᾶ. Τὸ κείμενον τοῦ Ψευδονικήτα ἔχει οὕτω «Λέων ἐκεῖνος — — — ἀφαιρεῖται τοὺς παῖδας (Μιχαήλ τοῦ Ῥαγγαβέ) καὶ τῶν γεννητικῶν, καταδικάσας ὁ ἀμείλικτος εὐνουχία μελῶν»¹⁾. Τῶν λέξεων τούτων οὐδεμία ἐπίδρασις ὑπάρχει ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Γλυκᾶ. Τὸ κείμενον πάλιν τοῦ Σκυλίτζη-Κεδρηνοῦ ἔχει οὕτως· «Ἰγνάτιος — — — υἱὸς δὲ Μιχαήλ τοῦ τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκότος, μετὰ τὸ τῆς βασιλείας ἀποπεσεῖν καὶ τὰ παιδογόνα ἀφαιρεθῆναι μόρια μοναχὸς γεγονὼς — — — πρὸς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάγεται». Ἡ σχέσις τοῦ χωρίου τούτου πρὸς τὸ σημειωθὲν ἤδη ἀνωτέρω τοῦ Γλυκᾶ χωρίον εἶναι φανερά, καὶ μάλιστα ἐν τῇ φράσει «τὰ παιδογόνα ἀφαιρεθῆναι μόρια». Ἄμεσος λοιπὸν πηγὴ τοῦ Γλυκᾶ εἶναι ὁ Σκυλίτζης· ἐλλείπει δὲ τούτῳ μόνῃ ἢ εἰδησις, ὅτι ὁ Ἰγνάτιος πρὸ τοῦ εὐνουχισμοῦ ὠνομάζετο Νικήτας· ἀλλ' ἢ τοιαύτη εἰδησις ἦτο κοινὴ καὶ γνωστὴ ἤδη ἐκ τοῦ Theoph. contin²⁾. Τὰ παρὰ τῷ Γλυκᾶ πάλιν ἀναφερόμενα τοῦ Ἰγνατίου ταλαιπωρήματα³⁾, ἅτινα ὁ Hirsch νομίζει παρελημμένα ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, εἶναι σφόδρα σύντομα, ἐνῶ τὰ παρὰ τῷ Ψευδονικήτα σχετικὰ χωρία εἶναι μακρότατα, καὶ λεκτικῶς οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς τὸ χωρίον τοῦ Γλυκᾶ σχέσιν· καὶ σημειωτέον ὅτι συνάπτει αὐτῷ ὁ Γλυκᾶς λέξεις τινὰς περὶ τοῦ ὄνειρου καὶ τοῦ οἰκτροῦ θανάτου τοῦ Βάρδα, καὶ εἶτα πάλιν τινὰ περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ, ἅτινα παρέλαβεν ὁ Γλυκᾶς, ὡς αὐτὸς οὕτως ὁμολογεῖ, ἐκ τοῦ χρονικοῦ τοῦ Σκυλίτζη· ἐντεῦθεν εἶναι φυσικὸν νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι καὶ τὰ πρότερα διηγήματα παρέλαβεν ὡσαύτως ἐκ τοῦ Σκυλίτζη· τὸ χρονικὸν ὅμως αὐτοῦ δὲν εἶναι δεδημοσιευμένον, καὶ συνεπῶς ἀγνοοῦμεν, ἂν ἡ ὑπόθεσις αὕτη δύναται νὰ ὑποστηριχθῆ, τοῦ κειμένου τοῦ Κεδρηνοῦ μὴ βοηθοῦντος ἡμᾶς ἐν τούτῳ. Ἄλλ' ἂν ὁ Γλυκᾶς παρελάμβανε τὰ διηγήματα ἐκεῖνα ἐκ τοῦ κειμένου τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, τουτέστιν ἐκ τοῦ πιστευομένου αὐτοῦ συγγραφέως Νικήτα τοῦ Παφλαγόνο, οὐδὲν ἠμπόδιζε τὸν Γλυκᾶν νὰ ὀνομάσῃ ἐν τῷ χρονικῷ τὸν Νικήταν, καθὼς ὀνομάζει συνεχῶς καὶ τὸν Σκυλίτζην καὶ πολλοὺς ἄλλους συγγραφεῖς. Ἡμεῖς λοιπὸν ἄχρι τελικῆς ἐκδόσεως τοῦ χρονικοῦ τοῦ Σκυλίτζη θὰ προτιμῶμεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι τὰ παρὰ τῷ Γλυκᾶ διηγούμενα περὶ τοῦ ὄνειρου τοῦ Βάρδα καὶ περὶ ἄλλων τιῶν πραγμάτων εἶναι εἰλημμένα ἢ ἐξ ἀρχαίου τινὸς βίου τοῦ Ἰγνατίου, ἢ ἐξ ἀνωνύμου τινὸς χρονογράφου, ἀγνώστου ἡμῖν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ τὸν Φώτιον ἀνεφέροντο κατὰ τρόπον ἐχθρικὸν πρὸς τὴν μνήμην αὐτοῦ, χρονογράφου δηλονότι τῆς 12-ης

1) Migne τ. 105, σ. 492.

2) Theophanes continuatus, σ. 20 Bonn.

3) Γλυκᾶ σ. 544 Bonn.

ἐκατονταετηρίδος, καὶ τοῦτο διότι οἱ παλαιότεροι τῆς ἐποχῆς ταύτης χρονολογῶντες, πάντες ἀνεξαιρέτως, τηροῦσι μνήμην εὐλαβῆ πρὸς τὸν Φώτιον. Μόνος ἀληθῶς ὁ 12-ος αἰὼν παρουσιάζει ἡμῖν ἐν τῇ ἐλληνικῇ λογοτεχνίᾳ διὰ τοῦ Γλυκᾶ καὶ τοῦ Μανασσῆ κείμενα δυσμενῆ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ Φωτίου, καὶ ταῦτα ἐν τῇ τεταραγμένη ἐποχῇ τῶν Κομνηνῶν, ὑφ' ὧν ἐζητεῖτο ἢ μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἔνωσις. Τῆς αὐτῆς ἴσως ἐποχῆς εἶναι καὶ αἱ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Συμεῶν προσοδηκαί, αἵτινες ὡσαύτως πηγάζουσιν ἢ ἐξ ἀνωνύμου τινὸς χρονικοῦ, ἢ ἀπὸ τῆς διαθέσεως ἐνὸς τῶν ἀνασυντακτῶν ἢ ἀντιγραφῶν τοῦ Συμεωνείου χρονικοῦ. Ὁ Γλυκᾶς μόνον πρὸς τὰς ἀνωνύμους ταύτας προσοδηκὰς ἔχει φανεράν λεκτικὴν σχέσιν, καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν γνωστὸν ἡμῖν βίον τοῦ Ἰγνατίου, καθὰ δείκνυσιν ἢ ἀντιπαράθεσις τῶν ἐξῆς χωρίων.

Γλυκᾶς, σ. 552.

Ὁ μέντοι Φώτιος αἰεὶ διψῶν τοῦ θρόνου καὶ σπουδῶν ἐπιτεύξασθαι πάλιν τῆς ἐκκλησίας, τοιόνδε τι βαθύτροπον καὶ σκολιὸν τεχνᾶται. Τῶν ὀνομάτων τὰς ἀρχὰς ἀπολαμβάνει μόνος τοῦ βασιλέως, τῶν υἱῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐγούστας, καὶ τὸ Βεκλᾶς συντίθησι καὶ τοῦτο σαφηνίσας ἔδοξεν εἶναι βασιλεῖ μέγας ἐπὶ σοφία, καὶ πάλιν τὸν πολύζηλον κατακληροῦται θρόνον

Γλυκᾶς, σ. 544.

Ἐφ' ᾧ νουθετεῖ, παραινεῖ, καὶ τελευταῖον ἐκδιώκει τῶν ἀγιασμάτων αὐτόν. Μαίνεται ὁ Βάρδας, καὶ τὸν μὲν Ἰγνάτιον τῆς ποιμένης ἐξίστησιν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ προχειρίζεται Φώτιον. Ἄλλ' ἐντεῦθεν οἷοις καὶ ὅσοις ἐβλήθη δεινοῖς παρὰ Φωτίου ὁ Ἰγνάτιος, ἐν ἐκῶν φανείη παραιτούμενος, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἀπορριζοῦσι γὰρ αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας, προσεφαπλοῦσι γυμνὸν κοπροφέρτῳ

Συμεῶν, σ. 689.

Μετὰ τὸ ἐξωσθῆναι τῆς ἐκκλησίας Φώτιον — — — ἐτροπέυσατο πλάσμα τοιόνδε — — — Ἐκλαβόμενος τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῶν ὀνομάτων — — — α καὶ ἀναγινωσκόμενα Βεκλᾶς ὀνομάζεται

Συμεῶν σ. 667.

— — — πολλάκις τούτῳ παραινεῖ — — καὶ δὴ ποτε μέλλοντος κοινωνεῖν τοῦ Βάρδα, ὁ πατριάρχης ὡς ἀνάξιον ἀπέσπαστο· ὅς ὀργῆς πληγεῖς τὴν ψυχὴν τὸν παραινέτην — — τῆς ἐκκλησίας ἐξέωσε, καὶ παραιτήσασθαι ἀναγκάζων (ὁ Βάρδας) βασάνοις ἀπίστοις ὑπέβαλεν — — — οἱ καὶ περιέκλεισαν περιέκλεισαν αὐτόν ἐν τῇ τοῦ Κοπρωνύμου λάρνακι γυμνὸν — — —

τινὶ λάρνακι, τὸν τοῦ καταπτύστου τὰς σιαγόνας αὐτοῦ συνέθλασεν Κοπρωνύμου φεροῦση νεκρόν. κτλ.¹⁾.

Ἡ ἐν τῷ δευτέρῳ τοῦ Γλυκᾶ τεμαχίῳ λέξις μαίνεται ἀπαντᾶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰγνατίου²⁾· ἀλλὰ μόνον αὕτη· τὸ δ' ὅτι γυμνὸς ἐφηπλώθη ὁ Ἰγνάτιος ἐν τῇ λάρνακι τοῦ Κοπρωνύμου, ὡς λέγει ὁ Γλυκᾶς, ἀγνοεῖ παντελῶς ὁ τοῦ Ἰγνατίου βιογράφος, ἀναφέρων ἀπλῶς ὅτι ἐφηπλώθη «ἐπὶ πρόσωπον κατὰ τῶν μαρμάρων σταυρωδῶς» ἀλλαχοῦ που καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἡ ἐντὸς τῆς λάρνακος τοῦ Κοπρωνύμου³⁾. Ταῦτα ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι καὶ ὁ Γλυκᾶς ἀγνοεῖ τὸν ψευδονικήτειον τοῦ Ἰγνατίου βίον· γινώσκει δὲ μόνον ἓν ἄγνωστον ἡμῖν ἀνώνυμον κείμενον, ἐν ᾧ περιείχετο τὸ μαίνεται· τοῦτο δὲ τὸ κείμενον καὶ χρονικὸν δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν καὶ βίον ἀρχαῖον τοῦ Ἰγνατίου, οὗ χρῆσις ἐγένετο καὶ ὑπὸ τοῦ Γλυκᾶ καὶ ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ Συμεῶν καὶ ἐν τῷ νῦν γνωστῷ τοῦ Ἰγνατίου βίῳ.

Ἡ μέχρι τοῦδε ἡμετέρα ἔρευνα ἀπέδειξε σαφῶς, ὅτι ὁ βίος τοῦ Ἰγνατίου, οἷος οὗτος ἐπ' ὀνόματι φέρεται Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος, δὲν εἶναι ποσῶς ἔργον ἢ τοῦ τέλους τοῦ 9-ου, ἢ τῆς ἀρχῆς τοῦ 10-ου αἰῶνος· ἀπεδείχθη ὡσαύτως, ὅτι οὐδ' οἱ μέχρι τοῦ 12-ου αἰῶνος χρονογράφοι ἐγίνωσκον τὸ κείμενον αὐτοῦ· περὶ οὗ λόγος μόνον δύναται νὰ γένηται κατὰ τοῦτον τὸν αἰῶνα, καθόσον ὑπάρχει τις λίαν ἀπομεμακρυσμένη σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὸν Μιχαὴλ Γλυκᾶν, ἧς ἡ ἀρχὴ προδήλως εἶναι ἄγνωστος. Τῶν πραγμάτων τούτων οὕτως ἐχόντων, προβάλλεται τὸ ἐξῆς φυσικὸν ἐρώτημα· τὸ κείμενον λοιπὸν τοῦ βίου τοῦ Ἰγνατίου, σφόδρα ὄν μεταγενέστερον τοῦ 10-ου αἰῶνος, διατί φέρει τὸ ὄνομα συγγραφέως τῆς ἐποχῆς ταύτης; Μῆτοι ποτὲ Νικήτας ὁ Παφλαγὼν ἔγραψε βίον ἐγκωμιαστικὸν τοῦ ἀγίου Ἰγνατίου καὶ τοῦτον ὕστερον ἕτερός τις ἀπὸ σκοποῦ μετέβαλεν εἰς ἕτερον ὕφος, καὶ ἐνόθευσε καὶ ἐπηύξησε καὶ συνέταξε κατὰ τοὺς πόθους καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων οὐνιτῶν; Οὐδεμίαν ἔχομεν βάσιν εἰς τὸ νὰ πιστώσωμεν τοῦ ἐρωτήματος τούτου τὴν ἐννοίαν· ἡμπορεῖ καὶ οὕτω νὰ ἔχη τὸ πρᾶγμα, καθόσον ἐν τῷ νῦν γνωστῷ ἡμῖν βίῳ τοῦ Ἰγνατίου διακρίνονται πράγματι τεμάχῃ λίαν ἐκτεταμένα παλαιοῦ τινος καὶ ἀληθοῦς τοῦ Ἰγνατίου ἐγκωμιαστικοῦ βίου· λεκτικῶς ὅμως δὲν ἔχουσι ταῦτα σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ λεκτικὸν τῶν ἐγνωσμένων τοῦ Νικήτα συγγραφῶν· οὐχ ἦττον ὅμως εἶναι βέβαιον, ὅτι ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν βίου συμβαίνει ὁ τι συνήθως παρατηρεῖται ἐν τοῖς πλαστογραφήμασιν. Ὁ κατα-

1) Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Συμεῶν ὁμοιάζει κατὰ τι πρὸς τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ χρονικοῦ Λέοντος τοῦ γραμματικοῦ, σ. 463.

2) Migne τ. 105, σ. 504 B.

3) Αὐτόθι σ. 521.

σκευαστής αὐτοῦ φωρᾶται ψευδόμενος πρὸς ἑαυτόν· ἐνῶ δηλαδή ἀφ' ἐνὸς δις καθιστᾶ δῆλην τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν αὐτὸς οὗτος ἔζη, τουτέστι μετὰ σειρὰν διαδόχων τοῦ πατριάρχου Φωτίου καὶ ἐν χρόνοις ἐπιλησμοσύνης τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἰγνατίου καὶ καταπυκνώσεως ἀμαθείας τῶν περὶ τὸν Φώτιον πραγμάτων, αὐτὸς οὗτος πάλιν ὁ βιογράφος, ἐπιλήσμων γινόμενος τῶν σαφῶν τούτων δηλώσεων, παρίστησιν ἑαυτὸν ζῶντα ἐν αὐτοῖς τοῖς χρόνοις τοῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ Φωτίου. Οὕτως ἐν τῇ διηγήσει τῶν κατὰ τὴν σύνοδον τῶν ἐτῶν 869—870 βεβαιῶσι ὅτι ἤκουσε παρὰ μελῶν αὐτῆς, ὅτι ἡ τοῦ Φωτίου καθαίρεσις ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ¹⁾· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ μετὰ πολλῆς ἐλέγχων δριμύτητος τὴν ἐπιείκειαν τῶν ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ πρὸς τὰς γενομένας ὑπὸ τοῦ Φωτίου χειροτονίας ἐπὶ τῆς πρώτης αὐτοῦ πατριαρχίας, ἃς ὁ βιογράφος ἐθέλει παντελῶς ἀκανονίστους, ἔγνω νὰ προσθέσῃ, ὅτι «τοῦτό τινες (τουτέστι τὴν ἐπιείκειαν) καὶ ἀπὸ τῶν παρηκολουθηκότων τοῖς τότε χρόνοις τεκμηρίων ἐμφρόνως ἐστοχάσαντο»²⁾, τουτέστιν ὅτι ἡ ἐπιείκεια αὕτη προϋποθέτει τὸ ἔγκυρον τῶν τότε χειροτονιῶν τοῦ Φωτίου, αἵτινες ἀληθῶς καὶ ἀνεγνωρίσθησαν νόμιμοι ὑπὸ τε τοῦ Ἰγνατίου καὶ τῶν μετὰ τὸν Φώτιον πατριαρχῶν. Ἐνταῦθα ὁ βιογράφος, πλάττων ἑαυτὸν συγγραφέα ἐγγίζοντα τοῖς χρόνοις τοῦ Ἰγνατίου καὶ τοῦ Φωτίου, ἐρμηνεύει οὐχὶ δόξαν ἢ στοχασμὸν ἀνατολικῶν ἀρχιερέων τοῦ 9-ου αἰῶνος (διότι οὐδ' εἰς αὐτῶν ἐπέμενε ἀρνούμενος τὸ κύρος τῶν φωτιακῶν χειροτονιῶν), ἀλλ' ἀπλῶς γίνεται μεταγωγεὺς παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἀναγνώσταις αὐτοῦ τῆς ἀπὸ τοῦ 12-ου αἰῶνος ἐπικρατοῦσης ἐπισήμως ἐν τῇ λατινικῇ ἐκκλησίᾳ πίστεως περὶ τῶν χειροτονιῶν ἐκείνων, αἵτινες, κατ' αὐτὴν, ἂν καὶ εἶναι ἄκυροι, οὐχ ἤττον ἀνεγνωρίσθησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ παρατύπως. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ ὁ βιογράφος ὁμιλῶν περὶ τινῶν ζωγραφιῶν Γρηγορίου τοῦ Συρακούσης, ἀγνοουμένων ὀλοτελῶς ὑπὸ τῶν χρονογράφων, γραφεισῶν δὲ κατὰ τὸν βιογράφον, ὡς φαίνεται, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 861—867, φέρει ἑαυτὸν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὡς μάρτυρα αὐτόπτην, «καὶ διὰ τοῦτο» λέγων «παντάπασιν, εὐ ἴστε, κατεσίγησα ἂν, εἰ μὴ ἐύρων τοὺς ταῦτα καταπραξαμένους καὶ τοὺς αὐτῶν οἰκείους»³⁾. Οὕτως ὁ βιογράφος ὅτε μὲν παρίστησιν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ διαδόχους τοῦ Φωτίου, τουτέστι πολὺν χρόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰγνατίου, ὅτε δὲ αὐτόπτην πραγμάτων, γενομένων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Ἰγνατίου· τὸ δὲ παραδοξότερον εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ προοιμίῳ, ἐν ᾧ ἐπαγγέλλεται νὰ λεπτύνη καὶ διαφωτίσῃ «τὸ χρόνοις ἱκανοῖς ἤδη κατα-

1) Migne τ. 105, σ. 545 «ὡς τῶν εἰδότην ἀκήκοα διαβεβαιουμένων».

2) Αὐτόθι σ. 547.

3) Αὐτόθι σ. 541.

πυκνωθέν τῆς ἀγνώστιας νέφος καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἀμαυρῶσαν διανοίας», ὁμολογεῖ τέλος ὅτι ὁ βιογραφούμενος ὑπ' αὐτοῦ Ἰγνατίος ἔτυχε νὰ ζῆ «πρὸς τοῖς ἐσχάτοις καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τούτοις καιροῖς»¹⁾.

Πρὶν ἢ δώσωμεν πέρασ εἰς τὸ μελέτημα τοῦτο, ἐπεβάλετο ἡμῖν τὸ καθήκον τοῦ νὰ ἀναλύσωμεν τὸν βίον τοῦ Ἰγνατίου καὶ λεκτικῶς καὶ λογικῶς, ἰδίᾳ δὲ νὰ καταστήσωμεν δῆλασ τὰς πηγὰς, ἃς εἶχεν ὑπ' ὄψει ὁ συντάκτησ αὐτοῦ, καὶ τὸν τρόπον τῆσ χρήσεωσ αὐτῶν. Τὸ θέμα ὁμωσ τοῦτο εἶναι εὐρύτατον καὶ ὄλωσ εἰδικόν· διὸ καὶ προτιμῶντεσ νὰ ἀναβάλωμεν τὴν κατὰ λεπτόν ἐκθεσιν αὐτοῦ δι' ἄλληλιν εὐκαιρίαν ἀρκούμεθα πρὸς τὸ παρόν εἰς τὴν κατάστρωσιν ἐνταῦθα γενικῶν τινων προπαρασκευαστικῶν σημειώσεων τῆσ εἰρημένησ ἐκθέσεωσ. Ὁ ἐπ' ὀνόματι δηλαδῆ τοῦ Νικήτα βίος τοῦ Ἰγνατίου λεκτικῶσ τε καὶ τεχνικῶσ εἶναι τι ἀχαρακτήριστον. Ἐνῶ τοῦ Νικήτα οἱ δι' ἄλλουσ ἀγίουσ λόγοι εἶναι ῥητορικῶσ τεχνικώτατοι καὶ λεκτικῶσ ἔρρυθμοι, τὸναντίον ὁ τοῦ Ἰγνατίου βίος ἐν πολλοῖσ τόποισ εἶναι ἀκανόνιστος, λεκτικῶσ δὲ ἄρρυθμοσ· ἄρχεται ἀπὸ προοιμίου λεκτικῶσ ἐντέχνου καὶ πανηγυρικοῦ ἐν ταῖσ πρώταισ αὐτοῦ περιόδοισ, καὶ καταλήγει εἰς ἐπίλογον ἀκαλλῆ καὶ λίαν πεπατημένον. Τὸ μέρος, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἡ περὶ τοῦ Ἰγνατίου διήγησισ μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ὁ Βάρδας ἀπεφάσισε νὰ προσπάσῃ διὰ τῆσ βίασ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου παραίτησιν τοῦ Ἰγνατίου²⁾, εἶναι πολλαχοῦ καὶ λεκτικῶσ καὶ λογικῶσ καὶ τεχνικῶσ ἐνιαῖον· ἀλλ' ἐκεῖθεν καὶ ἐξῆσ παρατηροῦνται κυμάνσεισ ὕφουσ καὶ συγκολλήσεισ κεφαλαίων ἄτεχνοι· ἐξαιρέσιν ἐνταῦθα κάμνει ἡ ἐκθεσισ τῆσ εἰσβολῆσ βουβάλων εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ ἡ ἑτέρα ἐθεσισ τῶν ἀρετῶν καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰγνατίου, ἣτισ ὡσαύτωσ εἶναι τεχνικῆ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν³⁾. Παρατηροῦνται προσέτι ἀντιφάσεισ πολλαχοῦ καὶ ψεύδη φανερά, ἱστορικὰ καὶ πραγματικά· ἂν δὲ τισ λάβῃ ὑπ' ὄψει καὶ ταῦτα καὶ τὰ πρὸ μικροῦ σημειωθέντα λίαν ἀντιφατικά πρὸς ἀλληλα τοῦ βιογράφου χωρία, τὰ γνωρίζοντα δηλαδῆ τοῦτον καὶ συγγραφέα σφόδρα μεταγενέστερον τοῦ 10-ου αἰῶνοσ, καὶ πάλιν συγγραφέα τοῦ 9-ου αἰῶνοσ, ἀναγκάζεται, μὰ τὴν ἀληθειάν, ἄκων νὰ παραδεχθῆ, ὅτι ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἰγνατίου κρύπτονται δύο συγγραφέων χεῖρεσ, ἐνόσ μὲν παλαιοῦ πράγματι, συγγράψαντοσ δηλονότι ἀγιολογικόν αὐτὸ τοῦτο πόνημα περὶ τοῦ Ἰγνατίου, ἑτέρου δὲ πάλιν σφόδρα μεταγενεστέρου, κατασπάσαντοσ τὸ παλαιόν ἐκεῖνο πόνημα, καὶ παραπληρώσαντοσ οὕτω καὶ ἐπαυξήσαντοσ αὐτὸ μὲ σκοπὸν ἀποκλειστικόν, ὅπωσ διαβληθῆ ἡ τοῦ πατριάρχου Φωτίου μνήμη. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶναι

1) Migne τ. 105, σ. 488.

2) Αὐτόθι σ. 489—508.

3) Αὐτόθι σ. 548—564.

δῆλον ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων, ἐξ ὧν ἡμεῖς ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ἓνια καθ' ἑαυτὰ λίαν χαρακτηριστικὰ τῆς γενομένης ἐν τῷ παλαιῷ κειμένῳ νοθείας. Ἐν ἐνὶ τόπῳ ὁ βιογράφος κάμνει λαμπρὸν ἐγκώμιον εἰς τὸν Φώτιον. Ἐνταῦθα δῆλον, ὅτι ἔχομεν ὑπ' ὄψει κείμενον εἰλικρινές ἐκ τοῦ παλαιοῦ βίου· ὁ τούτου ὁμῶς νοθευτῆς προσκολλᾷ τῷ ἐγκωμίῳ φοβερὸν κατὰ τοῦ Φωτίου κατηγορητήριον, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τοῦ νάποδειχθῆ, ὅτι ἡ ἐγκωμιαζομένη τοῦ Φωτίου παιδεία καὶ πολυμαθεῖα ἦτο προῖον ἀπλῆς κενοδοξίας¹⁾. Ἐν ἐτέρῳ τόπῳ ὁ παλαιὸς βιογράφος ὡς διώκτην τοῦ Ἰγνατίου παρουσιάζει, καθὰ καὶ οἱ μέχρι τοῦ 12-ου αἰῶνος χρονογράφοι, μόνον τὸν καίσαρα Βάρδα μετὰ τῶν ἐξαγορασθέντων ὑπ' αὐτοῦ ἀρχιερέων²⁾· ὁ νοθευτῆς ὁμῶς, θέλων νὰ μειώσῃ τὴν σημασίαν τῆς περὶ τούτου ἐκθέσεως, προσκολλᾷ αὐτῇ διηγήσεις τινὰς ἀγωνιζούσας ἀντὶ τοῦ Βάρδα κύριον τοῦ Ἰγνατίου διώκτην νάποδείξωσι τὸν Φώτιον. Ἐν ἐτέρῳ τόπῳ, ἐν ᾧ ὁ λόγος περὶ τῆς συνόδου τοῦ 861-ου ἔτους, παρουσιάζονται ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ βιογράφου οἱ τοῦ Ἰγνατίου ἐχθροὶ διαμφισβητοῦντες ἔμπροσθεν τῶν ἐκ Ῥώμης ἀποκρισιarίων τὸ κύρος τῆς τοῦ Ἰγνατίου χειροτονίας· ἀλλ' ὁ τότε πατριαρχεὺν Φώτιος, ὃν ὁ βιογράφος ὁ παλαιὸς ἀναφέρει ἀνωνύμως, τοσοῦτον ἠγανάκτησε κατὰ τῆς σκαιότητος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἰγνατίου, ὥστε ἀνεφώνησεν ἐν τῇ συνόδῳ· «ὦ τῆς κακουργίας! ὦ τῆς σκαιότητος! τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὡς Ἰγνάτιος ψήφῳ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης συναινέσει κανονικῶς καὶ ἐνθέσμῳς προκεχείρισται»; Ὁ νοθευτῆς ὁμῶς τοῦ παλαιοῦ βίου μὴ νοήσας, ὅτι ταῦτα ἀνεφώνησεν αὐτὸς ὁ Φώτιος, παρουσιάζει ἠλιθίως αὐτὸν τὸν Ἰγνάτιον ἀναφωνοῦντα ταῦτα ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τὸ ἠλιθιώτατον προστίθῃσιν εἰς τὸ στόμα τοῦ Ἰγνατίου καὶ ταῦτα· «αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος μᾶλλον τῷ τε δεινῷ Βάρδα καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος συνεργοῖς ἀκανονίστως καὶ τυραννικῶς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικῶς τοῦ θρόνου καταδράττεται»³⁾. ἅτινα οὐδόλως ἐπετρέπετο τῷ Ἰγνατίῳ νὰ εἰπῆ ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ, παρουσία δηλαδὴ αὐτοῦ τοῦ Βάρδα, αὐτῶν τῶν ἀρχόντων καὶ αὐτοῦ τοῦ συμπροεδρεύοντος πατριάρχου Φωτίου, ὅστις ἄλλως ἱκανῶς ἤδη τὸ κύρος ὑπερήσπισε τῆς χειροτονίας τοῦ Ἰγνατίου. Καὶ πάλιν ἐν ἄλλῳ τόπῳ περὶ τῆς αὐτῆς συνόδου τοῦ 861-ου ἔτους παρουσιάζονται διπλαῖ εἰδήσεις· προσκαλούμενος δηλαδὴ ὁ Ἰγνάτιος νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὴν σύνοδον ἐρωτᾷ ὑπὸ ποίαν ἰδιότητα νὰ προσέλθῃ· ὡς ἐπίσκοπος; ὡς ἱερέυς, ἢ ὡς μοναχός; Ἡ σύνοδος ἀποκρίνεται νὰ παρουσιασθῆ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἰδίας συνει-

1) Αὐτόθι σ. 509—512.

2) Αὐτόθι σ. 504 κέ.

3) Αὐτόθι σ. 520.

δήσεως. Ὁ Ἰγνάτιος λοιπὸν ἐνδύεται στολὴν ἀρχιερατικὴν καὶ τῇ συνοδίᾳ ἐπισκόπων ἱερέων καὶ μοναχῶν καὶ λαϊκῶν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας πεζοπορῶν· καὶ ὡς ἔφθασεν ἐγγύς τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἔρχεται πρὸς αὐτὸν ἐκ προσώπου τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ ὁ πατρίκιος Ἰωάννης ὁ Κόξης, «ἀπειλῶν, ὡς εἰ μὴ παγανεύων ἐν μοναχικῷ τῷ σχήματι προσέλθοι, θάνατον ἐπηρτῆσθαι τὴν ζημίαν· ὁ καὶ πεποιηκότα τὸν ἀοίδιμον (Ἰγνάτιον) τῷ συνεδρίῳ παρεστήσαντο»¹⁾. Οὕτω κατὰ ταῦτα παρουσιάζεται ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ὁ Ἰγνάτιος ὡς ἀπεκδυσάμενος ἐν μέσῃ ὁδῷ τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν καὶ τῷ ἀπλῷ μοναχικῷ σχήματι προσελθὼν εἰς τὴν σύνοδον. Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα οὕτως ἀκριβῶς ἔχουσιν ἐν τῷ βίῳ, ὁ τούτου συντάκτης, ἐξ ὧν ὕστερον λέγει, ἀποδεικνύεται διαστρέφων τὸ πρᾶγμα, ὡς παραστήσας ἐν ἐκείνοις τὸν Ἰγνάτιον καταδεδικασμένον καὶ προσταγῇ τῆς συνόδου ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ τάχα περιβληθέντα «τὴν ἱερατικὴν στολὴν», ἣν πάλιν ταυτοχρόνως ἀφήρσεν ἡ σύνοδος διὰ τῶν χειρῶν τοῦ ὑποδιακόνου Προκοπίου, καὶ τὸ ὠμοφόριον δηλαδὴ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ὅλης ἀρχιερατικῆς στολῆς ἄμφια²⁾. Ποία τῶν δύο τούτων εἰδήσεων εἶναι ἀληθῆς; Αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ βίου, ὡς ἔχει σήμερον ἐν τῷ περὶ τῆς συνόδου τοῦ 861-ου ἔτους κεφαλαίῳ, εἶναι ἀνίκανον νὰ φανερώσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ ὡς ἀληθῆ τὴν πρώτην ἢ τὴν δευτέραν εἰδήσιν περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Ἰγνατίου ἀφαιρέσεως τῆς ἀρχιερατικῆς στολῆς· εὐτυχῶς ὁμως ἐσώθησαν λατινιστὶ λείψανά τινα τῶν πρακτικῶν τῆς εἰρημένης συνόδου ἐν τῷ ῥωμαϊκῷ νομοκάνονι τοῦ πρεσβυτέρου-καρδινάλιου Θεοδότου (Deusdedit), ἅτινα δεικνύουσιν, ὅτι ἡ τοῦ Ἰγνατίου ἀπαμφίασις ἐγένετο οὐχὶ ἐν τῇ ὁδῷ, κατὰ τὴν πρώτην εἰδήσιν τοῦ βιογράφου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν αὐτῇ τῇ συνόδῳ. Τὸ κείμενον τῶν πρακτικῶν ἔχει οὕτως: «Accedens subdiaconus ex precepto apocrisiorum tulit pallium de colle ejus, et albam, et amictum, et eiectus est a Synodo; et post haec Synodus exclamavit: Nicolao papae et Photio patriarchae multos annos! Apocri-siariis papae multos annos»³⁾!

Ἐξ ὧν ἄχρι τοῦδε παραδειγμάτων ἀνεφέραμεν, εἶναι δῆλη καὶ ἀναμφισβήτητος ἡ διάκρισις ἐν τῷ ψευδονικητείῳ βίῳ τοῦ Ἰγνατίου δύο συγγραφέων, ἐνὸς ἀληθῶς παλαιοῦ καὶ ἐνὸς σφόδρα τούτου μεταγενεστέρου, ὅστις ἀπὸ συστήματος ὃ τι ἐκεῖνος ἔλεγεν εὐνοϊκὸν ὑπὲρ τοῦ Φωτίου, οὗτος μετέβαλεν εἰς δυσμενὲς καὶ δύσφημον. Οὗτος ὡσαύτως τοῦ παλαιοῦ συγγραφέως τὸ περὶ τοῦ Ἰγνατίου ὑπόμνημα διέσπασε πολλαχοῦ καὶ συνεπλήρωσεν ἐξ ἑαυτοῦ ὡς ἤθελεν, ἢ καὶ μέρη αὐτοῦ ἱκανὰ μετέτρεψεν εἰς ὃ τι

1) Αὐτόθι σ. 517.

2) Αὐτόθι σ. 520.

3) Deusdedit Collectio canonum, σ. 512.

αὐτὸς ἐπεθύμει. Τοῦ παλαιοῦ κειμένου τὰ μέρη εἶναι εὐδιάκριτα, πανηγυρικοῦ ὄντα χαρακτῆρος καὶ λεκτικοῦ πολλαχοῦ ἐρρύθμου. Ἐσώθη καὶ μέρος τοῦ παλαιοῦ προοιμίου καὶ μέρος τοῦ παλαιοῦ ἐπιλόγου, ὅπερ εὐρίσκεται μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰγνατίου¹⁾· ἔχει δὲ τοῦτο οὕτω· «Τοιαῦτα τοῦ ἡμετέρου πατρὸς τὰ διηγήματα· τοιαῦτα τοῦ καλοῦ ποιμένος τὰ προτερήματα· οὕτως ὁ μακαριώτατος καὶ ζῶν ἐπὶ γῆς ἐννομώτατός τε ἦν καὶ χριστοφιλέστατος, πάντα λέγων καὶ πράττων εἰς δόξαν θεοῦ καὶ τῆς ἐκκλησίας οἰκοδομῆν· καὶ πρὸς θεὸν μεταστάς ὠφελιμώτατος καὶ σωτήριος, ὡς ἀμέσως ἐντυγχάνων ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ»²⁾. Καὶ ἐνῶ μετὰ ταῦτα περιμένεται ἢ τοῦ λόγου κατακλείς, αἴφνης ἀπαντᾷ τοιαύτη λίαν ἀκαλλῆς καὶ πεπατημένη, καὶ αὕτη μόνον μετὰ μακροτάτην διήγησιν περὶ τοῦ πατριάρχου Φωτίου³⁾, οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔχουσαν σχέσιν πρὸς τὸν βίον τοῦ Ἰγνατίου, οὔτε μὴν ἀρμόζουσαν εἰς πανηγυρικὸν ὑπόμνημα, ὅπερ ἦτο προωρισμένον νὰ ἀναγινώσκηται ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰγνατίου τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ.

1) Τὸ τελευταῖον θαῦμα περὶ τοῦ ἀωνύμου Λυδοῦ σακελλαρίου εἶναι καθ' ἡμᾶς πλαστόν καὶ σύνθεμα τοῦ νοθευτοῦ.

2) Migne τ. 105, σ. 565.

3) Αὐτόθι σ. 566—573.

Ἄ. Παπαδόπουλος-Κεραμεύς.

Γιάλτα, 25 ἰουνίου 1898.